

HANDELINGEN

VAN DE

SYNODE

DER

CHRISTELIJKE AFGESCHIEDENE GEREFORMEERDE KERK

IN

NEDERLAND.

GEHOUDEN VAN DEN 6^{den} TOT DEN 19^{den} JUNIJ

1860,

TE

HOOGEVEEN.

TE KAMPEN, BIJ

S. VAN VELZEN, JR.

1860.

729

NE

MAH

2

DE WERK

19

WZHU

WZHU

19

19

V O O R W O O R D.

De Synode der Christ. Afgesch. Geref. Kerk in Nederland, van den 6^{den} tot en met den 19^{den} Junij 1860 te Hoogeveen vergaderd geweest, geeft door deze notulen kennis van hetgene door haar in het belang der Gemeenten is verrigt.

Door de vernieuwde openlijke verklaring van overeenstemming met de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk in Nederland, als de uitdrukking van het gemeenschappelijk geloof, welke door elk harer leden werd afgelegd, maakte de Synode haar confessioneel Gereformeerd standpunt openbaar, en bewees daardoor, dat de Gemeenten, die zij verlegenwoordigde, trots alle tegenspraak, de historische voortzetting zijn der Gereformeerde Kerk in Nederland.

Genoot de Vergadering voor de eerste maal het voorregt om broeders uit het buitenland in haar midden te mogen zien, die in leer en tucht in geschiedenis en strijd, zoo juist met de Christ. Afgesch. Geref. Kerk overeenkomen, zulks strekte haar, na zoo veel verguizing en miskennis, zoo van vrienden als vijanden jaren lang ondervonden, tot innige blijdschap; terwijl het tevens bemoedigend was, door die broeders te worden opgewekt om kloekmoedig op den ingeslagen weg voort te gaan; naardien zij met het oog op den grooten Koning zijner Gemeente en op den loop der geschiedenis hunner kerk, ons een heertlijk einde durfden voorspellen. Bedroevend daarentegen was het, dat de vcreen-

ging met hen, die vroeger met ons onder dezelfde banier hebben gestreden, doch zich later om onderscheidene redenen, welke noch door Gods Woord, noch door onze Belijdenis worden gewettigd, van onze kerkelijke gemeenschap hebben afgescheiden, nog niet kon worden tot stand gebragt: moge de Heere, die alles regt maakt op zijnen tijd, die broeders hart en lust geven om van den weg door de Synode geopend, gebruik te maken, opdat het ligchaam des Heeren niet langer gescheurd en verdeeld zij.

Hoewel de Synode wegens ongenoegzame bescheiden nog geene bepaalde uitspraak over de Afscheiding in Z.-Afrika (Transv. Republ.) heeft kunnen doen, zoo was het haar echter tot blijdschap van hare commissie te mogen vernemen, dat de afgevaardigde onzer kerk Ds. D. POSTMA derwaarts gegaan, niet vruchteloos arbeidt, en in de geestelijke behoeften onzer stamverwanten aldaar tracht te voorzien.

Zij hoopt dan ook ter gelegener tijd van daar een uitgangspunt te vinden om onder de Kaffers de blijde boodschap des heils te doen verkondigen: mogten de Gemeenten in Nederland ook meer en meer van hare roeping worden overtuigd, om aan de Evangelie-verkondiging onder de Heidenen hare krachten te wijden; zonder nochtans de behoeften, die ook in ons eigen vaderland bestaan, voorbij te zien of te veronachtzamen.

Wat overigens met betrekking tot kerk en school behandeld en besloten is, zal den lezer uit dit verslag blijken.

Dat des Heeren zegen er op ruste en het met zijne hooge goedkeuring worde bekroond, is onze innige wensch en bede.

Draagt ons werk het kenmerk van menschelijke zwakheid, wij vertrouwen echter in cpregtheid de eere Gods en het heil der Gemeente te hebben bedoeld. De Heere, die goed is, doe verzoening over alles wat niet geweest is naar

de reinigheid des Heiligdoms. Hem danken wij voor den vrede en de eendragt, waarmede wij de voorkomende zaken mogten behandelen.

Zoo staat dan de Christelijke Afscheidene Kerk in Nederland als de draagster der van ouds beproefde Gereformeerde leer, als openbare getuige tegen den geest des tijds en de steeds voortgaande afwijking van de Gemeente, waarvan zij wilgegaan is, en als eene kennelijke proef der kracht van haren verheerlijkten Koning, gedurende de ruim vijf en twintig jaren, dat zij bestond.

Niet geschraagd door bijdragen van den Staat, noch van elders, voorziet zij, hoewel hare leden grootendeels slechts tot de onaanzienlijken der wereld behooren, in de behoeften van hare Godsdienst, het onderwijs en de Armen, terwijl zij, zoowel als anderen moet bijdragen voor de instandhouding van andere gezinsheden. Wie niet moedwillig blind is en eenigzins met hare geschiedenis, vervolging en strijd, zoo uitwendig als in haar eigen boezem bekend is, zal moeten erkennen, dat de Heere met haar is geweest.

Dat het dan ook diep in het hart der kerk, ja van al hare leden zij ingegrift, dat in het aankleven en vasthouden aan de van ouds beproefde en met Gods Woord in alles overeenkomende Gereformeerde leer en belijdenis, alleen onze sterkte bestaat, tegenover het on- en bijgeloof dat steeds onbeschaamder zich openbaart. En is die leer eene beoefnende, dat elk zich dan ook gedrongen gevoele om zijne belijdenis met eenen godzaligen wandel te versieren; zoo zal het der Gemeente welgaan en de Heere zal onder haar wonen en wandelen. Blijven nog vele van onze broeders, die zich anders in leer en belijdenis met ons één gevoelen, zich bij voortdoring aan onze kerkelijke gemeenschap onttrekken, het bedroeft ons dat zij zich blijven scharen onder onze vijanden, dat ook in kunnen naan zoo vele verkeerdheden wor-

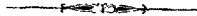
den bedreven en dat zij weigeren den hals te buigen onder het juk van Christus, volgens Art. 28 onzer Belijdenis.

Wij bidden, dat de Heere hun licht, opregtheid en zelfverloochening geve om zich overeenkomstig des Heeren bevel te gedragen. Voorts is onze innige bede, dat des Heeren Geest rijkelijk over zijne Gemeente worde uitgestort; dat alle pogingen tot uitbreiding van zijn Rijk aangewend, met zijnen zegen worden bekroond: dat de geloovigen mogen schijnen als lichten in het midden van de duisternis en Sion gesteld worde tot een lof op aarde

Daartoe gebiede Hij ook over het werk van deze Synode Zijnen dierbaren zegen. Amen.

N. H. DOSKER, Praeses.

E. SMIT, Scriba.

HANDELINGEN van de Synode der
Christelijke Afscheidene Gerefor-
meerde Kerk in Nederland; gehouden
van den 6^{den} tot en met den 19^{den}
Junij 1860 te Hoogeveen.

~~~~~
Tegenwoordig zijn:

- Uit de Prov. *Groningen*, de Leeraar: B. DE BELJ.
Ouderling: D. VENEMA.
" " " *Friesland*, de Leeraars: J. R. KREULEN.
K. J. PIETERS.
Ouderlingen: H. HEIDA.
D. B. v. D. MEULEN.
" " " *Drenthe*, de Leeraars: W. A. KOK.
J. W. BARTELS.
Ouderlingen: S. DE VRIES.
K. ENSINK.
" " " *Overijssel*, de Leeraars: C. G. DE MOEN.
J. W. TE BOKKEL.
Ouderlingen: G. J. SCHOEMAKER.
J. NIJLAND.
" " " *Gelderland*, de Leeraars: D. BREUKELAAR.
J. MIDDEL.
Ouderlingen: J. MEENGS.
J. VISSER.
" " " *Utrecht*, de Leeraar: R. GORIS.
Ouderling: W. KARSEMEIJER.

- Uit de Prov. N.-Holland*, de Leeraars: A. S. ENTINGH.
P. WAGEMAKER.
Ouderlingen: W. BAAS.
D. DE JONG.
- " " " *Z.-Holland*, de Leeraars: H. JOFFERS.
E. F. SMIT.
Ouderlingen: J. J. DROST.
B. KAPPERS.
- " " " *N.-Brabant*, de Leeraars: N. H. DOSKER.
W. P. DE JONGE.
Ouderlingen: A. DEN DEKKER.
J. v. ANDEL.
- " " " *Zeeland*, de Leeraars: C. STEKETÉE.
A. F. KOK.

Mede waren tegenwoordig de Docenten der Theologische School T. F. DE HAAN, S. v. VELZEN, A. BRUMMELKAMP en H. DE COCK.

Eerste Sessie.

Woensdagmorgen, den 6^{den} Junij.

Art. 1.

Ds. W. A. KOK neemt als Praeses der Synode van 1857, voorloopig het praesidium waar.

Eer men tot de opening der Vergadering overgaat, wordt algemeen goedgevonden om de drie Afgevaardigden uit Schotland, die als Commissie der Synode van de Vereenigde Presbyteriaansche kerk (United Presbyterian Church) ter bijwoning dezer Vergadering op gedane uitnoodiging zijn overgekomen, in het midden te verzoeken.

DD. S. v. VELZEN en A. BRUMMELKAMP worden verzocht genoemde personen de Vergadering binnen te leiden.

De namen dier broeders zijn: de Eerw. JAMES HARPER, Theol. Doctor, President van de Synode en Professor in de Systemathische godgeleerdheid; de Eerw. WILLIAM PEDDY,

Theol. Doctor, leeraar van de kerk in de Bristolstraat te Edinburg en Mr. JOHN DERK PEDDIE, ouderling van diezelfde kerk te Edinburg.

Intusschen is opgegeven te zingen, Ps. 119: 17, 18.

Nadat de bedoelde personen waren binnengekomen en, door de Vergadering verwelkomd, zitting hadden verkre- gen, opent de Praeses de Vergadering met het zingen van Ps. 84: 3.

Hierop leest ZEW. voor Ps. 122 tot en met 127, houdt daarop eene toespraak en smeekt eindelijk om 's Hee- ren hulp en zegen over deze Vergadering.

Art. 2.

De lastbrieven opgevraagd zijnde, worden door de afge- vaardigden der verschillende Provinciën overhandigd en voorgelezen en bleek daaruit, welke personen waren afge- vaardigd voor deze Vergadering.

Art. 3.

Uit den lastbrief der Prov. Groningen blijkt, dat van daar als afgevaardigden zijn benoemd D.D. B. DE BEIJ en P. DIJKSTERHUIS, de Ouderl., D. VENEMA en J. AL- LERSHOF.

Van deze zijn alleen tegenwoordig de Leeraar B. DE BEIJ en de Oud. D. VENEMA.

In den lastbrief van Friesland is uitgedrukt, dat men tot deputaten heeft benoemd D.D. K. J. VAN GOOR en K. J. PIETERS, de Oud. H. HEIDA en D. B. v. D. MEULEN, allen tegenwoordig, behalve Ds. K. J. v. GOOR, waarvoor de Secundus J. R. KREULEN aanwezig is.

Volgens den lastbrief van Drenthe, zijn van daar afge- vaardigd D.D. W. A. KOK en J. W. BARTELS, de Ouderl. S. DE VRIES en K. ENSINK, allen tegenwoordig.

De lastbrief van Overijssel wijst aan, dat als afgevaar- digden zijn benoemd D.D. C. G. DE MOEN en J. W. TE BOKKEL, de Ouderl. G. J. SCHOEMAKER en J. NIJLAND, en zijn deze personen allen tegenwoordig.

Uit den lastbrief van Gelderland blijkt, dat aldaar

tot afgevaardigden zijn verkozen de Leeraars D. BREUKELAAR en J. MIDDEL, de Ouderl. J. MEENGs en J. VISSER, die allen tegenwoordig zijn.

In de Prov. Utrecht zijn volgens den lastbrief benoemd de afgevaardigden R. GORIS en J. BAVINCK, de Ouderl. W. KARSEMEIJER en W. v. D. KOLK. Slechts twee der deputaten waren tegenwoordig, namelijk de Leeraar R. GORIS en de Ouderl. W. KARSEMEIJER.

Uit den lastbrief van N.-Holland bleek, dat daar benoemd zijn tot afgevaardigden de leeraars A. S. ENTINGH en P. WAGEMAKER, de Ouderl. W. BAAS en D. J. DE JONG, die allen tegenwoordig zijn.

De Prov. Z.-Holland heeft volgens haren lastbrief naar deze Vergadering afgevaardigd de Leeraars H. JOFFERS en J. H. DONNER, de Ouderl. J. J. DROST en B. KAPPERS, allen tegenwoordig, behalve Ds. DONNER, waarvoor de Secundus Ds. E. F. SMIT optreedt.

Uit de Prov. N.-Brabant zijn naar uitwijzing van den lastbrief afgevaardigd D.D. N. H. DOSKER en W. P. DE JONGE, de Ouderl. A. DEN DEKKER en J. v. ANDEL, allen tegenwoordig.

De Prov. Zeeland heeft blijkens haren lastbrief gedeputeerd, D.D. C. STEKETÉE en A. F. KOK beide tegenwoordig.

Alle de voorgelezene lastbrieven zijn goedgekeurd, behalve dat er eenige aanmerkingen worden gemaakt. 1°. Op dien der Prov. Utrecht, naar aanleiding der wijze van benoeming der deputaten.

Na eenig spreken echter maakte de Vergadering geen bezwaar om de afgevaardigden uit genoemde Provincie zitting te verleen.

2°. Op dien van de Prov. Zeeland, aangezien daaruit blijkt dat er geene Ouderlingen zijn benoemd.

Een der afgevaardigden brengt ter inlichting en verontschuldiging bij, dat geen der Ouderlingen zoo lang uit zijne beroepsbezigheden kan gemist worden om deze Vergadering bij te wonen; dewijl echter die verontschuldiging als niet

gewigtig genoeg geoordeeld werd, is die handelwijze door de Synode sterk afgekeurd.

Den aanwezige afgevaardigden wordt zitting verleend met de opmerking dat Zeeland zorge, dat zulks niet meer plaats vinde.

Eindelijk wordt nog bezwaar geopperd tegen den afgevaardigden Ouderling B. KAPPERS uit Z.-Holland, die na zijne benoeming door de Prov. vertrokken is uit zijne Gemeente, weshalve vermeend wordt, dat hij daardoor opgehouden heeft Ouderling te zijn en dus als afgevaardigde geen zitting kan ontvangen.

In aanmerking nemende de gegevene inlichtingen, waaruit blijkt, dat hij zijn ontslag als Ouderling nog niet heeft ontvangen, maakt de Vergadering geen bezwaar hem zitting te verleen.

Art. 4.

Wat het houden der zittingen aanbelangt wordt bepaald, dat voorloopig de voorm. zitting van 9—1 uur en de nam. zitting van 3¹/₂—9 zal gehouden worden.

Art. 5.

De tijd verstreken zijnde is de voormiddag zitting met dankzegging door Ds. T. F. DE HAAN gesloten.

Tweede Sessie.

Woensdagnamiddag, den 6^{den} Junij.

Art. 6.

De zitting wordt door Ds S. VAN VELZEN met gebed geopend na het zingen van Ps. 68: 2.

Art. 7.

Ds. J. BAVINCK en de Ouderl. W. v. D. KOLK komen als afgevaardigden der Prov. Utrecht in de Vergadering en nemen zitting.

Art. 8.

Door de afgevaardigden der vereenigde Presbyteriaansche kerk v. Schotland worden twee stukken overgelegd, strekkende het eene tot lastbrief voor deze Vergadering, terwijl het andere een uittreksel behelst der notulen van de Synodale Vergadering dier kerk onlangs gehouden; welke stukken in het Engelsch geschreven door een tolk in het Hollandsch worden overgebracht.

De Vergadering betuigt hare blijdschap over de tegenwoordigheid dier broeders; 't welk HEW. in het Engelsch is medegeedeeld geworden.

Het verzoek om morgen voormiddag het woord, namens de vereenigde Presbyteriaansche kerk, tot de Vergadering te mogen rigten, wordt aan die broeders volgaarne toegestaan.

Art. 9.

De Vergadering overgaande ter verkiezing van een Praeses en een Scriba, benevens een vice Praeses en een adjunct Scriba, zijn als zoodanig gekozen tot Praeses Ds. N. H. DOSKER met het lot tegen Ds. C. G. DE MOEN en tot vice Praeses laatstgenoemde; tot Scriba Ds. E. F. SMIT en als adjunct Scriba Ds. A. S. ENTINGH.

Als naar gewoonte zijn Praeses en Scriba met volstrekte meerderheid van stemmen gekozen.

Art. 10.

De benoemden nemen in hunne betrekking zitting. Door den Praeses wordt opgegeven te zingen Ps. 84: 6, waarop ZEw. na eene opwekkende toespraak tot de Vergadering gerigt te hebben, nog in het gebed voorgaat om 's Heeren leiding in te roepen.

Art. 11.

Overeenkomstig Art. 17 der Synode van Leiden, wordt thans ook weder door den Praeses van alle leden de openlijke instemming gevraagd met de belijdenisschriften der Geref. kerk; en wordt de openlijke verklaring bij dat genoemde art. uitgedrukt voorgelezen, waarna al de leden hunne volkomene instemming openbaren.

Art. 12.

Verscheidene brieven en stukken bij de Vergadering ingekomen zijnde, benoemt de Praeses eene Commissie van vier personen, bestaande uit de Leeraars J. BAVINCK en J. W. TE BOKKEL en de Ouderlingen J. v. ANDEL en W. KARSEMEIJER, om bedoelde stukken in te zien en later rapport uit te brengen.

Art. 13.

De vraag geopperd zijnde of ook voor leden der Gemeente benevens Predikanten en Kerkeradsleden de toegang tot de Vergadering zal opengesteld worden, is besloten hierin te handelen als tijdens de Synode van 1857. Zie Art. 19 dier Vergadering.

Art. 14.

Wordt algemeen goedgevonden en bepaald om, na het advies der Docenten ingewonnen te hebben, de Provinciale afgevaardigden beurtelings het eerst te laten oordeelen en stemmen over de voorkomende zaken naar de orde, die in Art. 3 gevolgd is.

Art. 15.

De heden voormiddag gemaakte bepaling omtrent den tijd van het houden der zittingen wordt om redenen gewijzigd en wel dat de voormiddagzittingen van 8—1 uur en de namiddagzitt. van 3¹/₂—8 uur zullen gehouden worden.

Tevens wordt algemeen aangenomen om Zaterdag alleen des voormiddags zitting te houden, doch alsdan tot 2 uur, en Maandag morgen weder te beginnen om 10 uur.

Art. 16.

De Vergadering neemt om meer dan eene reden het besluit, dat voor zoo verre de secundi-afgevaardigden bereids zitting in de Vergadering hebben verkregen, de primi der zelve plaats niet mogen innemen, ten zij de secundi verhinderd worden om te blijven. Dit zal ter kennis der primi gebracht worden.

Art. 17.

Ds. W. A. Kok brengt een' brief ter tafel van den voor-

maligen Afgescheiden Predikant S. M. FLESCH, thans lidmaat der Gemeente te Tiel, die hoewel aan ZEW. en niet aan de Vergadering geadresseerd, echter het verzoek inhoudt, de Synode bekend te maken, dat hij voornemens is, zich op de Vergadering te vertegenwoordigen; ten einde zoo mogelijk met de Vergadering te spreken en te handelen over zijne herstelling als Leeraar onzer kerk.

Nadat veelzijdige inlichtingen gegeven zijn en breedvoerig over dat voornemen is gesproken, besluit de Vergadering ten slotte, dat zij zich met bedoelden persoon voor alsnog niet kan inlaten, en de zaak waarover hij met de Synode wenscht te handelen, althans tot de volgende Synode moet uitgesteld worden; en wel ten gevolge van alle zijne vroegere handelingen, waardoor onze kerk zoozeer beroerd en gesmaad is geworden.

Van dit besluit zal hem schriftelijk, door Praeses en Scriba geteekend, kennis worden gegeven, hem daarbij ont-radende zich op de Vergadering te vervoegen. Nog vindt de Vergadering goed de deputaten der Prov. Gelderland op te dragen de klassis, waaronder de Gemeente te Tiel ressorteert, te verzoeken om onderzoek te doen naar de op-neming van genoemden persoon als lid der Gemeente, en wel of zulks op de regte wijze is geschied; aangezien vele leden der Vergadering hunne verwondering er over open-baren, dat een persoon, die zoodanig bekend staat, alreede in den schoot der kerk is opgenomen.

Art. 18.

no

DS. H. JOFFERS maakt de aanmerking, dat er iets uit het verslag der Synode van 1857 is weggelaten, 't welk tijdens het zitten dier Vergadering was genotuleerd en goedge-keurd. De Praeses dier Vergadering erkent dat zulks heeft plaats gevonden en wel ten gevolge van onderling overleg tus-schen Praeses, Vice-Praeses, Scriba, Adjunct-Scriba en de Docenten, meenende echter hierin ter goeder trouw te hebben gehandeld, hoewel hij en andere broeders zich hier-over van achteren schuldig hadden gekend.

De Vergadering oordeelt na eenig spreken niet noodig de zaak op nieuw op te halen, hoewel zij hare afkeuring er over te kennen geeft, als zijnde geheel ongeoorloofd.

Art. 19.

Ds. J. R. KREULEN stelt aan de Vergadering voor, om, wanneer morgen aan de Schotsche broeders de gelegenheid gegeven zal worden het woord tot deze Vergadering te rigten, ook onzerzijds eene toespraak tot HEw. te houden en wel door den Praeses en voorts eenige vragen betrekkelijk zaken, welke hier behandeld moeten worden, te doen, ten einde daarover het gevoelen hunner kerk te vernemen. Dit voorstel wordt algemeen aangenomen; doch daar zij onze taal niet verstaan, worden de broeders S. VAN VELZEN Jr., J. BRUMMELKAMP en A. BRUMMELKAMP Az., die op verzoek van de Docenten mede gereisd waren naar Hoogeveen, verzocht, hun en de Vergadering tot tolken te dienen.

Art. 20.

Ds. A. BRUMMELKAMP sluit na het zingen van Ps. 68: 14, met dankzegging de 2de zitting.

et al.

Derde Sessie.

Donderdagvoormiddag, den 7^{den} Junij.

Art. 21.

Door Ds. H. DE COCK wordt de morgenzitting met Ps. 105: 3, 5 en gebed geopend.

Art. 22.

Ds. P. DIJKSTERHUIS aanwezig zijnde, neemt als afgevaardigde der Provincie Groningen zitting, zijnde door ongesteldheid verhinderd vroeger tegenwoordig te zijn.

Art. 23.

De notulen der 1ste en 2de Sessie worden door den Scriba voorgelezen en met eenige veranderingen goedgekeurd.

De HH. Docenten voldoen aan het gedane verzoek om de Schotsche broeders in de Vergadering binnen te leiden. Op uitnoodiging van den Praeses houden alle drie achtereenvolgens eene toespraak tot de Vergadering in hunne eigene taal, welke door de tolken in het Hollandsch worden overgebracht, en waaruit het de Vergadering duidelijk werd, dat zij eensdeels hunne hartelijke blijdschap betuigden de broeders alhier te ontmoeten en gemeenschap der heiligen te mogen oefenen, anderdeels de wezenlijke overeenstemming in leer, dienst en tucht tusschen hunne en onze kerk te kennen gevende, terwijl zij bijzonderen nadruk legden op de overeenstemming in de geschiedenis van de opkomst en voortgang van hunne en onze kerk (zie Bijlage A).

Deze toespraken werden achtereenvolgens afgewisseld door psalmgezing. Na het zingen van Psalm 134: 3 sprak de President in naam van de Vergadering tot de Schotsche broeders; betuigde de blijdschap der Vergadering over hunne komst tot ons, over de overeenkomst die er tusschen hunne en onze kerk, in de geschiedenis van beide kerken en in den strijd door beide gevoerd, bestaat; wees op de overeenstemming tusschen hunne en onze vaders, en tusschen hen en ons in de leer, tucht en dienst; sprak daarna over het nut door mannen uit hunne kerk, zoo als Rutherford, Hutchenson, de Erskines en anderen, door hunne werken vroeger en ook in onzen tijd voor onze kerk gesticht, en bad hun den zegen des Heeren toe over hunne personen en over hunne kerk.

Voorts verklaarde de President dat onze kerk de hulp door hunne kerk ons aangeboden, op hoogen prijs stelde, terwijl hij zich vereenigde met den wensch hunner kerk, dat de aangeknoopte gemeenschap bestendigd mogt worden en blijken voor beide kerken heilzame gevolgen te dragen, en eindigde zijne toespraak met de betuiging dat de Vergadering reeds dadelijk van de hulp door de Vereenigde Presbyteriaansche kerk ons aangeboden wenschte

gebruik te maken en de vrijheid zou nemen bij monde van Ds. VAN VELZEN aan de broeders eenige zaken voor te stellen, waarover deze Vergadering het gevoelen hunner kerk wenschte te weten, indien het van de broeders in dit oogenblik niet te veel gevergd zou zijn.

Daar de broeders uit Schotland zich hierover verblijdden en zich geheel bereid verklaarden aan het verlangen der Vergadering te voldoen, draagt de Praeses verder aan Ds. S. v. VELZEN op om nog eenige vragen aan hen te rigten volgens het besluit van gisteren, doch eindigt vooraf met dankzegging de over en weder gehoudene toespraken.

De tolken stellen zich hierbij bereidwillig dienstbaar, en brengen alles, zoo wel van de een als andere zijde, zoo duidelijk mogelijk over tot wederzijds groot genoeg.

De gedane vragen liepen

1°. Over het subsidiëren der kerk door den staat;

2°. Over de verbodene graden van bloedverwantschap, ten aanzien van het huwelijk;

3°. Over het al of niet wettige der ordening van iemand als Leeraar in verband tot de Sacramentsbediening door dezulken, wier wettige ordening men betwist.

Ten opzigte van het eerste punt werd geantwoord, dat de Vereenigde Presbyteriaansche kerk van Schotland volstrekt geen onderstand geniet van den staat en ook in geen geval zou willen genieten, beschouwende dit geheel in strijd met Gods Woord en de natuur der kerk, met voorbeelden trachtende te staven, welk nadeel daaruit voor de kerk ontspruiten kan. Slechts een geval zouden zij zich kunnen voorstellen, waarin het geoorloofd zou zijn, nl. wanneer de staat slechts de ware en niet de valsche kerk ondersteunde.

Aangaande de tweede zaak verklaren zij dat hunne kerk geen verschil maakt tusschen bloedverwantschap en verwantschap, en dat dus iemand zoo min zijn vrouws zuster als zijne eigen zuster mag trouwen; de dood maakt hier-

omtrent geene verandering, en dat men zulke personen, die hierin overtreden, met afsnijding van de Gemeente straft.

Lev. 18 is ook voor hunne kerk de grond, waarop in dezen gehandeld wordt.

Op het derde punt verklaren zij, dat geen Leeraar aldaar erkend wordt, ten zij hij op de regte wijze in de bediening der kerk is gekomen.

Nadat aan het verlangen der Vergadering was voldaan, is de broeder JAMES HARPER verzocht met dankzegging te willen eindigen, waaraan door ZEW. werd voldaan, wordende wederom door een der tolken volzin voor volzin in het Hollandsch vertaald en uitgesproken. Hierop werd nog gezongen Ps. 133: 1 en 3, waarmede tevens de voormiddag zitting werd gesloten en zijn de Schotsche broeders, na de leden der Vergadering hartelijk te hebben gegroet, weder vertrokken, ten einde eerlang naar hun vaderland terug te keeren.

Hierop werden de tolken bedankt voor de hulp aan de Vergadering en de Schotsche broederen bewezen, en werd het den Docenten opgedragen de Vergadering bij het vertrek der Schotsche broederen te vertegenwoordigen.

Vierde Sessie.

Donderdagnamiddag, den 7^{den} Junij.

Art. 25.

De namiddagzitting opent Ds. C. G. DE MOEN met gebed, na gezongen te hebben het 10de vs. van de 10 Geboden des Heeren.

Art. 26.

De Vergadering ter behandeling van zaken overgaande, houdt zich in dezen aan de orde der circulaire, waarin de punten zijn vervat, welke de onderscheidene provinciën ter overweging, en zoo mogelijk, ter beslissing aan deze Synode voorgesteld hebben.

Dien ten gevolge komen in aanmerking Art. 1, 2, 3 en 4 van bedoelde circulaire.

1°. Om op nieuw tot erkenning onzer kerk bij de Hooge Regering aan te dringen;

2°. Toelage uit 's Lands Schatkist te verzoeken voor de kerk;

3°. Terug te komen op de Restitutie der belasting, ten behoeve der godsdienstige gezindheden gestort;

4°. Den blaam te wederleggen, die door eenige leden der Staten-Generaal op de kerk is geworpen.

De afgevaardigden der provincie Friesland lichten de punten 1, 2 en 4 en Gelderland punt 3, als hunnerzijds hier gebragt, nader toe.

Het oordeel der Vergadering wordt breedvoerig hierover uitgebragt in verband tevens tot het verslag der Synodale Commissie betrekkelijk hare handelingen betreffende de 2 eerste punten (zie Bijlage B, N°. 1).

Wat de eerste zaak aangaat, was het gevoelen met betrekking tot de erkenning zelve vrij eenstemmig; doch ten opzichte van den naam, waaronder die aanvraag moet geschieden, was men niet zoo eenstemmig, daar het verschil liep over den naam van Christelijk Afscheiden en Christelijk Afscheiden Gereformeerd. Het oordeel en besluit der Vergadering was eindelijk, te blijven aandringen bij de Regering op erkenning van onze kerk als ligchaam, en wel onder den naam van Christelijk Afscheiden Gereformeerd.

De Syn. Comm. zal namens deze Synode hieraan uitvoering geven.

Omtrent het tweede punt, wat de aanvraag om toelage betreft, was het gevoelen en besluit der Vergadering, voor het tegenwoordige daarvan geen werk te maken.

Op gelijke wijze is aangaande het 3de punt besloten.

En wat het 4de punt aanbelangt, de Vergadering acht het geheel beneden hare waardigheid de beledigende en leugenachtige aantijgingen, in de 2de Kamer geuit, door een rekwest aan de Kamer te wederleggen. Gevoelt zich

echter iemand gedrongen particulier die beschuldigingen tegen te spreken, daarvoor staat de gelegenheid steeds open.

Art. 27.

Op de vraag of men eerst het verslag der commissiën, in de vorige Synode benoemd, zal inwinnen, of dat men met de behandeling der zaken, in de circulaire vervat, verder zal voortvaren, wordt het laatste algemeen aangenomen, met de bepaling dat, voor zoo ver noodig, in die behandeling de commissiën haar rapport zullen laten invloeijen.

Art. 28.

Komt in behandeling het 5de en 6de punt der circulaire belangende de vereeniging met de kruisgemeenten en de tegenbedenkingen daarop. Het voor en tegen wordt door de afgevaardigden van Zeeland en Z. Holland in het midden gebracht; willende Z. Holland, wanneer er sprake is van vereeniging dier Gemeenten, in de aanneming der Leeraars op andere gronden handelen als wel in 1851 gehandeld is; waarop de discussiën zijn geopend, doch niet ten einde gebracht wegens den verstreken tijd.

Art. 29.

Door Ds. P. DIJKSTERHUIS wordt de zitting na het zingen van Ps. 65: 1 met dankzegging gesloten.

Vijfde Sessie.

Vrijdagvoormiddag, den 8sten Junij.

Art. 30.

Ds. B. DE BEIJ opent de voormiddagzitting met gebed, gezongen zijnde Ps. 11: 3.

Art. 31.

De Scriba uitstel verzoekende voor de lezing der notulen, aangezien dezelve nog niet behoorlijk zijn bijgeschreven, keurt de Vergadering dit goed en zal die lezing later plaats vinden.

Art. 32.

De Vergadering is teruggekomen op Art. 5 en 6 der circulaire, belangende de kruisgemeenten.

Nadat de afgevaardigden uit Zeeland verslag hadden gegeven van de pogingen, die door sommige Predikanten der Kruisgemeenten aldaar waren aangewend om zich met onze kerk te vereenigen, wordt verder een brief voorgelezen, uitgegaan van eene Vergadering dier Kruisgemeenten, en hoewel gerigt aan Ds. STEKETE, nogtans kennisgeving behelzende aan deze Vergadering, op welke gronden men wilde vereenigen met onze kerk, en waarin als eene voorwaarde zonder welke niet (*conditio sine qua non*) begeerd wordt, dat het besluit der Synode onzer kerk van 1854, betrekkelijk het noodzakelijke der handoplegging van de Leeraars onder het Kruis, ingeval van vereeniging met ons, worde opgeheven; daar er anders aan geene vereeniging kan gedacht worden.

Verder werd verzocht, ingeval deze Synode de vereeniging alzoo begeert te bevorderen, daarvan kennis te geven aan eene hunnerzijds daartoe benoemde Commissie, bestaande uit de Leeraars D. KLINKERT, W. H. GISPEN en J. PLUG, die op uitnoodiging zich bereid verklaren in deze Vergadering te verschijnen en in onderhandeling te treden.

Uitvoerige discussiën worden over deze zaak gevoerd, terwijl veel voor en tegen geopperd wordt, steeds met verwijzingen naar het besluit der Synode van 1851 en naar dat van 1854, vooral in aanmerking nemende de wijze, waarop de toetreding en aanneming der Leeraars onder 't Kruis zal plaats vinden, nl. of dit met of zonder oplegging der handen onzerzijds kan geschieden. Wat de begeerte naar vereeniging betreft, daaromtrent bestond in geenen deele kwestie, wanneer zulks in den geordenden weg kon plaats vinden.

Eindelijk worden twee voorstellen ter tafel en in stemming gebracht, waarvan het volgende is aangenomen:

De begeerte der Synode tot vereeniging is openbaar geworden en ofschoon daaromtrent nog geen besluit is geno-

men, bleek het echter wel dat velen op de handoplegging niet zoo sterk aandrongen, wanneer anders de zaak maar kon vereffend worden, ten gevolge waarvan het goed geoordeeld wordt de leden van bedoelde Commissie aan te schrijven en uit te noodigen in de Vergadering te willen komen op Donderdag den 14^{den} Junij.

Ds. C. STEKETEE wordt verzocht de leden dier Commissie daartoe ieder afzonderlijk met gelijkluidende brieven hiervan berigt te geven.

Art. 33.

De Ouderl. D. VENEMA sluit de zitting met Ps. 119: 18 en dankzegging.

Zes de Sessie.

Vrijdagnamiddag, den 8sten Junij.

Art. 34.

De zitting wordt geopend met Ps. 146: 3 en gebed door Ds. J. R. KREULEN.

Art. 35.

De Ouderl. J. ALLERSHOF, afgevaardigde uit Groningen, komt in de Vergadering en wordt hem zitting verleend. Door ongesteldheid was hij verhinderd eerder tegenwoordig te zijn.

De Ouderl. A. DEN DEKKER uit N.-Braband, woont deze zitting wegens ongesteldheid niet bij.

Art. 36.

Komt in overweging Art. 7 der circulaire betrekkelijk de Theol. School en derzelver Docenten te Kampen. Vier Provinciën, Friesland, Drenthe, N.-Holland en Zeeland, hebben dit punt ter behandeling op de Synode gebracht.

De afgevaardigden geven eenige toelichting:

Vervolgens wordt door de Commissie uit de Curatoren verslag medegedeeld van den toestand der Theol. School in verband tot hare Docenten.

Het verslag der Commissie luidt:

Eerwaarde Broeders!

Door het Collegie van Curatoren gecommiteerd om verslag uit te brengen aangaande den toestand der Theologische school onzer kerk, sedert de laatst gehoudene Synode, zouden wij u slechts kunnen verwijzen naar Art. 52 der Notulen van de vergadering van Curatoren van den 17 April dezes jaars, waarvan wij vertrouwen mogen, dat de leden dezer Vergadering kennis dragen.

Om echter den toestand der voornoemde school u zoo klaar mogelijk te doen kennen, hebben wij goedgevonden, dat Artikel uit de vroegere notulen der Curatoren-vergaderingen nader toe te lichten, opdat uwe Vergadering de geschiedenis sedert 1857 in haar geheel overzie, en beoordeele wat verder in het belang van kerk en school behoort gedaan te worden.

Het is u allen bekend, welke maatregelen door de Synode van 1857 zijn genomen, om het verkeerde, dat zich toen aan onze Theologische school te Kampen had geopenbaard, weg te ruimen en die school meer in overeenstemming met de behoeften onzer kerk te brengen, ten einde door deze Vergadering zou worden beoordeeld, welke vruchten die maatregelen hadden opgeleverd en wat voorts moest geschieden.

Het tijdsverloop tusschen de Synode van 1857 en de eerstvolgende Vergadering van Curatoren, was (ook wegens de tusschenvallende vacantie) te kort, om reeds over een en ander te kunnen oordeelen. De uitvoering van het in Art. 116 door de Synode bepaalde, werd tot de volgende voorjaars-vergadering uitgesteld.

Reeds op de Vergadering van 2 Junij 1858 bleek het aan het collegie van Curatoren, dat de gewenschte eenheid tusschen de Docenten der school niet bestond. Blijkens het verslag dier Vergadering was er een schrijven ingekomen

van den Docent DE HAAN, behelzende beschuldigingen tegen zijne drie mede-Doctenten.

Vooreerst tegen Ds. BRUMMELKAMP over zijn schrijven in de Bazuin, hetwelk de Doctenten onder verdenking van onregtzinnigheid bragt.

Daarna tegen DD. BRUMMELKAMP en DE COCK over de wijze van reciteren onder de studenten. Vervolgens tegen Ds. VAN VEIZEN over de verdeeling der leeruren; over het gebruik maken van nieuwe leerboeken, en omdat ZEw. de nieuwe preekmanier leert en voorstaat; en eindelijk tegen het houden der kransjes, zoo als die toen bestonden.

Naar aanleiding van dit schrijven heeft het collegie van Curatoren een onderzoek ingesteld en zoo wel in het bijwezen als in het afzijn der Doctenten de zaak breedvoerig besproken. Uit de ingewonnen toelichtingen van Doctenten bleek het maar al te zeer, dat er gebrek aan overeenstemming in onderling verkeer en zamenwerking bij hen bestond; en algemeen was men overtuigd, dat de toestand der school niet kon blijven zoo als ze toen was: ook de Doctenten oordeelden dat eene zamenwerking op die wijze niet tot wezenlijk heil van school en kerk kon dienstbaar zijn.

Na breedvoerige deliberatien werden drie voorstellen ter tafel gebragt.

1°. Dat men de oorzaken der spanning zoo veel mogelijken trachte weg te nemen, door wijziging van het reciteercollegie en der kransjes; verandering in de critiek der studenten over elkanders voordragt, strengere tucht over de studenten, en nadere regeling der collegien.

2°. De Docent BRUMMELKAMP verwijdere zich vrijwillig van de school met behoud van tractement, tot dat ZEw. in eene gemeente als predikant beroepen wordt, en dat de andere Doctenten tot de eerstvolgende Synode blijven voortwerken.

3°. Men late de zaak in statu quo en beroepe zoo spoedig mogelijk eene Synode, opdat die beslisse.

Alleen dit laatste voorstel is genoegzaam, om uwe Vergadering te doen begrijpen in welk eene moeilijke positie het collegie van Curatoren zich geplaatst zag, en hoe het, althans bij enkelen, onmogelijk scheen, dat er nog ééne poging tot behoud der school gelijk ze toen bestond, met vrucht door de Curatoren kon worden aangewend.

Echter vond de meerderheid der Curatoren goed, om in overeenstemming met het prae-advies van drie der Docenten, waarmede Ds. BRUMMELKAMP zich ook conformeerde, het eerste voorstel aan te nemen; met bepaling om, wanneer het genomen besluit de gewenschte uitwerking niet had, dan tot krachtiger maatregelen over te gaan.

Op de Vergadering van den 13 Octob. 1858 bleek het, dat deze maatregel gunstig had gewerkt. De uitslag van het examen deed nogtans de behoefte gevoelen aan uitbreiding in het vak van Wederleggende Godgeleerdheid en aan meer deugdelijkheid, grondigheid en orde in de stellige Godgeleerdheid, waarop door Curatoren bij de Docenten is aangedrongen.

Het was verblijdend voor het collegie van Curatoren, dat zij op hunne Vergadering van den 13 Junij 1859 geene buitengewone zaken vonden, waarover zij met betrekking tot den toestand der school hadden te spreken, en dat zij alles in behoorlijke orde mogten vinden. Den 12 October echter van datzelfde jaar werd door Ds. DE HAAN een stuk ingediend, waarin vele grieven tegen Ds. BRUMMELKAMP werden aangevoerd. Uit het verslag dier Vergadering blijkt wel dat Curatoren Ds. DE HAAN hebben moeten vermanen over ZEW. handelwijze, als hebbende geene bewijzen voor zijne beschuldigingen geleverd, terwijl volgens de verklaringen van DD. VAN VELZEN en DE COCK, Ds. BRUMMELKAMP zich stipt hield aan het voorgeschrevene door de Synode van 1857; nogtans bleek uit de ingewonnen inlichtingen van de Docenten VAN VELZEN, BRUMMELKAMP

en DE COCK, dat de onderlinge harmonie bij de Docenten niet zoodanig was, dat het gewenschte einde er door bereikt kon worden, en dat degelijkheid in de lessen der Godgeleerdheid nog bleef ontbreken.

Door den Docent VAN VELZEN werden bij die gelegenheid de vier punten ter behandeling voorgesteld, welke op pag. 14, Art. 42 van dat verslag zijn opgeteekend, waarop men, na eenige deliberatiën hierop besloot, op de voorjaarsvergadering van 1860 terug te komen.

Eindelijk werd op de Vergadering van 17 April jongstleden bij vernieuwing door het collegie van Curatoren onderzoek gedaan naar den toestand der school, waaruit bleek, dat de voorgestelde verandering van het kranseje in eene catechisatie met de Theologische studenten, die tevens voor de Litteratoren als toehoorders toegankelijk was, en waarop het godgeleerd systeem van J. A. MARCK werd behandeld en besproken, niet ongunstig op de vereeniging van Docenten en Studenten had gewerkt. Met het oog echter op het vroeger voorgevallene werd besloten eene Commissie te benoemen, die in last kreeg om de geschiedenis der school sedert de Synode van 1857 aan uwe Vergadering mede te deelen en aan haar zoo veel mogelijk mondelinge toelichtingen te geven, opdat deze Vergadering beslisse, of zij de school, gelijk zij nu bestaat, wil blijven behouden of door verandering van het personeel der Docenten daarin verandering of wijziging wil brengen.

Hoewel er in het collegie van Curatoren wel neiging werd geopenbaard, om tot eene nieuwe verkiezing over te gaan, zoo zouden zij toch o! zoo zeer huiveren om der Synode daartoe den raad te geven.

Algemeen werd echter de overtuiging weggedragen, dat er eenige verandering behoort plaats te hebben.

Wij meenen hiermede aan onzen last te hebben voldaan, en verklaren ons bereid om voorts die vragen te beantwoorden welke de leden dezer Vergadering tot meerdere duidelijkheid ons meenen te moeten voorstellen, biddende

dat de Heere u het noodige licht en de noodige wijsheid en bedachtzaamheid moge schenken om in deze, voor de kerk zoo belangrijke zaak, een Hem welgevallig en der kerk voordeelig besluit te nemen.

De Commissie van het Collegie van
Curatoren der Theol. School,

N. H. DOSKER.

J. BAVINCK.

Ds. DE HAAN vermeent zijne bezwaren te moeten uiten, op het verslag, voor zoo ver het zijn persoon betreft, hoewel dit geen inbreuk maakt op de historische waarheid van het verslag.

Eer men de discussiën over de Theol. School en Docenten opent, vindt de Vergadering goed de Docenten te verzoeken zich zoo lang uit haar midden te verwijderen, waaraan door HEw. voldaan wordende, de beraadslagingen hunnen vrijen loop hebben. De Curatoren deelen ieder voor zich hun oordeel over de Theol. School mede en wel vooral wat het punt betreft, dat in het verslag der Commissie van Curatoren is voorgekomen, betreffende de verandering in het personeel der Docenten, welke als gewenscht beschouwd wordt.

Hierop brengen de andere deputaten in het breede hun oordeel over de zaak uit. De discussiën zijn echter, om den ver gevorderden tijd, afgebroken.

Art. 37.

De Vergadering wordt gesloten met het zingen van Ps. 25: 2 en dankzegging door den oud. J. ALLERSHOF.

Zevende Sessie. *Zaterdagvoormiddag, den 9den Junij.*

Art. 38.

Ds. J. W. BARTELS opent de zitting met Ps. 25: 6 en gebed.

De ouderling A. DEN DEKKER is weder tegenwoordig, de ouderling K. ENSINK is echter afwezig.

Art. 39.

De Vergadering vindt goed de lezing der notulen nog uit te stellen tot Maandag.

Art. 40.

De discussiën over de Theol. school en de Docenten worden thans voortgezet.

Uit al het gehoorde bleek, dat de Synode overeenstemde met het gevoelen der Curatoren, dat eenige verandering in het persooeneel der Docenten aan de Theologische school wenschelijk, ja noodig was. Hierna vele en langdurige discussiën gevoerd zijnde of alle dan twee of één en wie der Docenten zou aftreden, is door stemming beslist, dat slechts één, namelijk Ds. T. F. DE HAAN zal afgaan. De reden waarom de Vergadering besluit aan Ds. DE HAAN zijn emeritaat te geven, is, dat ZEW. van wege zijne hooge jaren bezwaarlijk zijn werk meer kan verrigten, en derhalve uit kracht zijner veelvuldige diensten, der kerk bewezen, aanspraak heeft op pensioen, ten einde in een onbekrompen toestand zijne laatste dagen te mogen eindigen.

Ds. H. JOFFERS teekent protest aan tegen het aanblijven van Ds. A. BRUMMELKAMP; welk protest Maandag door ZEW. zal worden ingediend.

Na affloop hiervan worden de Docenten verzocht weder in de Vergadering te komen. Drie derzelve, DD. S. VAN VELZEN, A. BRUMMELKAMP en H. DE COCK, verschenen zijnde, deelt de Praeses het beslotene aan HEW. mede.

Ds. DE HAAN was reeds vertrokken en dacht maandag morgen weder tegenwoordig te zijn.

Voorts wordt de vraag in het midden gebragt, hoe groot het pensioen zal zijn, aan ZEw. emeritaat verbonden.

De Docenten geven hierover hun prae-advies.

Het oordeel der Vergadering wordt vervolgens uitgebragt en in stemming gebragt zijnde, was de uitslag, dit te bepalen op *f* 800 'sjaars, en wanneer ZEw. komt te overlijden, zal de weduwe de helft er van genieten.

Dit besluit wordt evenwel niet voor het vervolg als regel gesteld in andere gevallen.

De uitbetaling der gelden zal ieder vierendeeljaars geschieden door den penningmeester der Theologische School, ingaande 1 September 1860.

Daar dit pensioen het eerste is, dat door onze Synode aan één der Docenten is toegekend, wordt hierbij eens en voor altijd bepaald, dat dit pensioen niet zal kunnen opgeheven of ingetrokken worden, dan alleen in geval van verlies van het lidmaatschap der kerk. — Aan Curatoren wordt opgedragen de uitvoering van bovenstaand besluit; blijvende ZEw. even als de andere Docenten onder toezigt van het Collegie van Curatoren en de wettige kerkbesturen.

Art. 41.

Verder rigt de Praeses namens de Vergadering de vraag aan de drie Docenten of hun oordeel is, dat er volstrekt behoefte bestaat direct een vierden Docent te benoemen. HEw. verzoek om hierover eerst te zamen te mogen delibereren, willigt de Vergadering in, en hoopt Maandag morgen Verslag te ontvangen.

Art. 42.

De zitting is met dankzegging gesloten door Ds. K. J. PIETERS, na het zingen van Ps. 131: 23.

Maandagvoormiddag, den 11^{den} Junij.

Art. 43.

De Vergadering wordt geopend door het zingen uit Ps. 84: 5 en gebed door den ouderling D. B. v. D. MEULEN.

Art. 44.

Wordt door Ds. H. JOFFERS het protest ingediend tegen het aanblijven van Ds. A. BRUMMELKAMP als Docent onzer Theologische school, van den volgenden inhoud:

„Daar de Synode heeft besloten, dat de WEw. Heer A. BRUMMELKAMP als Docent aan onze Theologische School zal blijven, gevoelt de ondergeteekende zich verplicht, ter ontlasting van zijn geweten, openlijk te protesteren tegen bedoeld besluit, op grond van Art. 5 van de 163ste Sessie der Post-Acta van de Synode, gehouden te Dordrecht 1618 en 1619, aldus luidende:

„Dat in de beroeping der Professoren niet alleen der Theologie, maar ook der andere faculteiten, en wel meest der Hebreuwsche en Grieksche talen, als ook der Philosophie, goede zorg worde gedragen, dat geene andere beroepen worden, dan die uitmunten in geleerdheid en verstand en die vermaard zijn, aan welker godzaligheid en vroomheid des levens niet getwijfeld wordt, en die zich vast houden aan de van ouds gereformeerde leer en nooit regtvaardige reden tot suspicie van onzuiverheid in de leer gegeven hebben.”

Op het laatste gedeelte van dit artikel wordt door den ondergeteekende gedrukt.”

H. JOFFERS.

Art. 45.

De Praeses leest een brief voor, ingekomen van de drie Docenten, S. VAN VELZEN, A. BRUMMELKAMP en H. DE COCK. De strekking hiervan was, dat de Vergadering nog mogt terugkomen op haar besluit van Zaterdag, be-

trekkelijk Ds. T. F. DE HAAN. In afwezigheid der Docenten oordeelt de Vergadering na eenige deliberatiën, bij haar besluit te moeten blijven, hoewel Ds. H. JOFFERS hier-
tegen protesteert.

De Praeses stelt voor aan Ds. W. A. KOK op te dragen, namens de Vergadering bedoeld besluit aan Ds. DE HAAN mede te deelen; 't welk algemeen goedgekeurd wordt.

Drie der Docenten binnengekomen zijnde, geeft een van hen te kennen, dat Ds. T. F. DE HAAN niet gaarne in de Vergadering wilde komen, aangezien ZEW. vermoedde dat er iets ten aanzien van hem was besloten, dat welligt een nadeeligen indruk op hem zou te weeg brengen, en is zulks als kennisgeving aangenomen. Verder wordt door HEW. het schriftelijk voorstel door hen aan de Vergadering overgelegd, nog eenigzins toegelicht, waardoor op nieuw discussiën zijn uitgelokt, doch niet ten einde gebracht.

Art. 46.

Intusschen deelt de Praeses nog mede, dat er een stuk is ingekomen van den meergenoemden heer S. M. FLESCHE. Wordt algemeen besloten, dit in handen te stellen der Commissie voor het nazien der stukken.

Art. 46.

De morgenzitting is gesloten met Ps. 106: 2 en dankzegging door den ouderling H. J. HEIDA.

Negende Sessie.

Maandagnamiddag, den 11^{den} Junij.

Art. 47.

Deze zitting opent de ouderling K. ENSINK met gebed, na het zingen van Ps. 143: 10.

Art. 48.

De discussiën worden nog voortgezet over het punt in

Art. 45 uitgedrukt, terwijl de Docent S. VAN VEIZEN tegen het ontslag zelve was en bepaald verlangde, dat de Vergadering van besluit veranderde. ZEw. gaf eenige toelichting waarom hij zulks begeerde.

De Vergadering nogmaals in stemming brengende of men op het besluit zou terugkomen, was de uitslag hiervan afwijzend.

Art. 49.

Dewijl Ds. T. F. DE HAAN tot nog toe niet in de Vergadering is verschenen, werd gevraagd of eene Commissie door de Vergadering zou worden benoemd, ten einde ZEw. met het bovenbedoelde besluit bekend te maken, of dat men bij de bepaling van heden voormiddag zou blijven, namelijk om ZEw. in de Vergadering bij monde van Ds. W. A. KOK het mede te deelen, en wordt het laatste aangenomen.

Art. 50.

De Commissie van rapporteurs geeft verslag van het stuk door S. M. FLESCH ingezonden, waarin hij zich beklaagt door de provincie Z. Holland verongelijkt te zijn en, zich dien ten gevolge tot de behandeling zijner zaak herwaarts begeven hebbende, om in persoon voor de Vergadering te verschijnen, begeert toegelaten te worden.

Hierover geoordeeld wordende, is door stemming beslist, aangezien de reiskosten door hem gemaakt zijn, hem eenige oogenblikken heden avond in het midden te verzoeken; ten einde de Praeses hem mondeling het besluit der Vergadering mededeele, zonder nogtans met hem in onderhandeling te treden.

Art. 51.

Verder wordt gesproken over het al of niet aanvullen van het personeel der Docenten, waarover de twee aanwezigen, A. BRUMMELKAMP en H. DE COCK hun prae-advies uitbrengen.

Art. 52.

Ds. T. F. DE HAAN komt intusschen in de Vergadering

en wordt het vroeger genomen besluit ter kennis van ZEW. gebracht, waarin ZEW. berust. Op het bezwaar van Ds. DE HAAN, dat hij zijn huis van Mei 11. tot Mei 1861 heeft ingehuurd, en nu, ten gevolge van zijn ontslag met Sept. gaarne uit Kampen willende vertrekken, daardoor verhinderd wordt, verklaart de Vergadering, dat zij het huis van dien tijd af voor hare rekening neemt.

Art. 53.

De Docenten T. F. DE HAAN en S. VAN VELZEN geven daarna hun prae-advies over de zaak in Art. 51 bedoeld.

Hierna worden de Docenten verzocht zich eenige oogenblikken te verwijderen, en brengen daarna de leden der Vergadering hun oordeel er over uit.

Het voorstel der Docenten was, dat deze Vergadering het aan de Curatoren moest overlaten te beoordeelen, of den Docenten eenig behulpzel moest toegevoegd worden.

De meerderheid der Vergadering keurde het voorstel goed en werd het als zoodanig aangenomen.

Verder vragende of het niet goed zou zijn eene nominatie van 3 of 4 personen te maken, om daaruit bij eventueel vertrek of overlijden de ledige plaats aan te vullen voor het Docentschap, oordeelt de Vergadering goed, hierover eerst het advies der Docenten in te winnen.

De Docenten weer teruggekomen en dit toegelicht hebbende, besluit de Vergadering later tot het opmaken dier nominatie over te gaan en daarin te handelen gelijk in de Synode van 1854.

Art. 54.

De heer FLESCHE komt in het midden. De Praeses deelt hem het besluit der Vergadering mede; waarna door ZED. het woord gevraagd, en verkregen werd, en een en ander tot toelichting is gesproken.

Al het gehoorde bragt evenwel in 't minst niet te weeg, dat de Vergadering oordeelde van besluit te moeten veranderen.

Art. 55.

De zitting wordt met het zingen van Ps. 25: 10, en dankzegging door Ds. J. W. TE BOKKEL, gesloten.

Tiende Sessie.

Dingsdagvoormiddag, den 12^{den} Junij.

Art. 56.

De ouderling J. NIJLAND opent de zitting met Ps. 74: 2, 18 en gebed.

Art. 57.

De ouderling SCHOEMAKER is nog niet weder tegenwoordig.

Art. 58.

De notulen der zeven eerste Sessien worden door den Scriba voorgelezen en met de noodige veranderingen goedgekeurd; wordende intusschen door de Vergadering uitgemaakt, dat van hetgeen in de beslotene zittingen behandeld is, alleen het resultaat zal worden aangeteekend. Heden namiddag voortzetting van het lezen der notulen.

Art. 59.

De zitting is gesloten met nazang Ps. 119: 1 en dankzegging door Ds. D. BREUKELAAR.

Elfde Sessie.

Dingsdagnamiddag, den 12^{den} Junij.

Art. 60.

Deze zitting is geopend met Ps. 103: 7 en gebed door Ds. J. MIDDEL.

Art. 61.

De Praeses leest een ingekomen brief voor van den

heer S. M. FLESCH, waarin deze de Vergadering berigt, dat hij zich van de gemeenschap onzer kerk onttrekt.

Deze brief is voor kennisgeving aangenomen, met bepaling deszelfs inhoud aan den kerkeraad te Tiel bekend te maken.

Art. 62.

De notulen der 8ste en 9de Sessie zijn gelezen, en met de noodige wijzigingen goedgekeurd.

Art. 63.

Overgaande tot het opmaken eener nominatie van personen, waaruit des noodig het personeel van Docenten kan worden aangevuld, is eerst in het algemeen een gros opgegeven, met gesloten briefjes, waarop drie personen geplaatst waren.

Daarop gaat men over uit dat gros een zestal te kiezen, en wederom stemmende met briefjes, zijn daaruit de volgende personen alphabetisch opgenomen:

DD. J. BAVINCK, J. H. DONNER, N. H. DOSKER, W. A. KOK, J. R. KREULEN en E. F. SMIT.

Art. 64.

Allen die niet tot de Vergadering behooren, zich op haar verzoek verwijderd hebbende, wordt over de in het vorige Artikel genoemde personen achtereenvolgens, terwijl ieder hunner zich op zijn beurt verwijdert, gesproken.

Art. 65.

Nadat over het zestal Leeraars in hunne afwezigheid is geadviseerd, gaat de Praeses voor in het gebed, om, voor men tot het vormen van een drietal overgaat, 's Heeren bestiering af te smeeken. Met geslotene briefjes stemmende, zijn terstond met volstreckte meerderheid gekozen DD. J. BAVINCK en E. F. SMIT, terwijl voorts de meeste stemmen zijn uitgebragt op DD. W. A. KOK, N. H. DOSKER en J. H. DONNER.

Ds. J. H. DONNER en N. H. DOSKER evenveel stemmen hebbende, wordt door de Vergadering eerst uitgemaakt, wie van deze twee tegen over Ds. W. A. Kok in de her-

stemming zal komen. De stemmen wijzen uit, dat over Ds W. A. KOK en N. H. DOSKER eene herstemming moet plaats hebben. Dit geschiedende, was de uitslag hiervan dat Ds. N. H. DOSKER met volstrekte meerderheid als derde persoon op het drietal werd geplaatst.

Art. 66.

De zitting is gesloten met het zingen van Ps. 47: 2 en dankzegging door den ouderlings J. MEENGs.

-109 HAV

naa

-110

-111

Twaalfde Sessie.

Woensdagvoormiddag, den 13^{den} Junij.

Art. 67.

De ouderling J. VISSER opent de Vergadering met Ps. 105: 1 en gebed.

Art. 68.

De notutulen der 10de en 11de Sessie door den Scriba voorgelezen zijnde, worden met eenige verandering, goedgekeurd.

De ouderling J. SCHOEMAKER komt weer in de Vergadering en geeft voldoende reden, waarom hij zoo lang uit de Vergadering is gebleven.

Art. 69.

Aangezien men met de behandeling der circulaire voortgaat, komt in overweging Art. 8, om aan ieder Docent een bepaald vak om te doceren, aan te wijzen.

De Docenten verwijderen zich op verzoek der Vergadering, nadat zij hun prae-advies hebben uitgebragt, in de beoordeeling van dit punt, daar het hunne personen geldt.

De Vergadering delibereert in de eerste plaats over het vak van theologie.

De discussiën geëindigd zijnde, wordt 's Heeren naam aangeroepen eer door stemming beslist wordt.

De uitslag der stemming is, dat de Docent Ds. H. DE COCK

in de plaats van Ds. T. F. DE HAAN, wanneer ZEw. af-treedt, in de dogmatiek zal doceren. De regeling der overige vakken wordt aan de Curatoren der School, in vereeniging met de Docenten, overgelaten.

De Docenten weer binnengeroepen zijnde, maakt de Praeses hun het besluit der Vergadering bekend. De opmerking wordt echter door hen gemaakt, dat, aangezien met Sept. a. s. de nieuwe cursus aan de school geopend wordt, er voor dien tijd geen Curatorenvergadering wordt gehouden en dien ten gevolge de regeling moet gemaakt worden vóór dien tijd.

De Vergadering oordeelt het goed den Docenten op te dragen de regeling voorloopig maar zelve te maken, om later op de eerste Curatorenvergadering, zoo noodig, gewijzigd en gearresteerd te worden.

Art. 70.

Verder komt ter sprake de verplaatsing der Theologische School.

De afgevaardigden van Groningen en Zeeland geven hunne toelichting.

In verband hiermede worden twee brieven voorgelezen en wel van de kerkeraden der Gemeenten Utrecht en Amsterdam. Ieder voor zich wilde de school naar zijne stad verplaatst zien, indien er tot verplaatsing besloten werd.

De Docenten lichten de Vergadering op een en ander met hun prae-advies toe. In de beoordeeling hiervan wordt ook, met het oog op het uitgebragte oordeel der Curatoren, na al het gehoorde, besloten, de school voor het tegenwoordige niet te verplaatsen.

Art. 71.

Art. 12 der circulaire, om aan predikanten en ouderlingen vrijheid te verleenen tot het bijwonen der Curatoren-vergadering, in aanmerking komende, geven de aanwezige Curatoren hunne verwondering er over te kennen, dat dit punt alhier ter tafel komt, naardien dit steeds in praktijk wordt gebragt. De afgevaardigde uit Gelderland geeft een en ander tot

inlichting; evenwel acht de Vergadering niet noodig iets meer daarover te spreken, maar dit als uitgemaakt te beschouwen.

Art. 72.

Volgens Art. 13 der circulaire, wordt gehandeld over het verzoek van drie provinciën, om de verslagen der Curatorenvergadering voor al de Kerkeraden onzer Gemeenten te laten drukken.

Na eenig spreken wordt hiertoe besloten.

Art. 72.

Door de afgevaardigden uit N. Braband wordt overeenkomstig Art. 11 der circulaire geklaagd over de onregelmatige bijdragen der onderscheidene Provinciën ten behoeve der Theologische School, met opgave van een overzicht der verhouding, waarin de Provinciën staan betrekkelijk die bijdragen.

Na het prae-advies der Docenten, worden de discussien geopend, doch niet ten einde gebracht, omdat de tijd der voormiddagzitting verstreken is.

Art. 74.

De Vergadering wordt door Ds. J. BAVINCK gesloten met Ps. 1: 4 en dankzegging.

Dertiende Sessie.

Woensdagnamiddag, den 13^{den} Junij.

Art. 75.

Ds. R. GORIS opent de zitting met Ps. 66: 5 en gebed.

Art. 76.

Nader teruggekomen zijnde op de bijdragen voor de Theologische School, is zonder discussie algemeen aangenomen, dat in het verslag der Curatoren jaarlijks zal worden opgenomen wat iedere gemeente tot dat einde bijdraagt; dewijl blijkt, dat door sommige Gemeenten hierin nalatigheid geopenbaard wordt; en men vermeent, dat hierop krachtig moet

worden aangedrongen, ingevolge pag. 51 Art. 4 der Synode van 1854, luidende als volgt: de Synode besluit, dat, tot bestrijding van de kosten voor de Theologische School, in alle Gemeenten twee of viermaal des jaars openlijk eene aanprijzing tot milde bijdragen zal gedaan worden, terwijl aan iedere gemeente de wijze wordt vrijgelaten, waarop zij deze bijdragen zal verzamelen; enz.

Art. 77.

De afgevaardigde uit Overijssel licht het 9de Artikel der circulaire toe, betreffende de vraag of de Docenten ook leden der Klassis, Provincie enz. mogen zijn.

Hierop is door de Vergadering ontkennend geantwoord.

Art. 78.

Komt ter tafel het 10de Artikel, uitdrukken de het bezwaar betrekkelijk de handelingen der Synode van 1857; en wel ten aanzien van de Theologische school benevens de Docenten.

Ds. H. JOFFERS licht dit punt als afgevaardigde van Z.-Holland nader toe, en vraagt namens die Provincie verklaring wat er door Curatoren en door de Synode van 1857 bedoeld is door verschil in rigting in verband tot de leer. De Synode verklaart op de bedenkingen der Provincie Z.-Holland, dat zij van gevoelen is, geen oordeel over de handelingen der Synode te Leijden te moeten uitspreken; maar tevens dat er tegenwoordig niets voorgekomen is, met betrekking tot de bedoelde zaken, waarom thans eenige bijzondere maatregel vereischt zou worden. Ds. H. JOFFERS teekent hiertegen protest aan, en zal dit later schriftelijk indienen.

Art. 79.

De Commissie benoemd door de Synode van Leijden (zie de handelingen dier Vergadering pag. 76, Art. 168, in zake de beschuldigingen tegen Ds. P. DIJKSTERHUIS) geeft bij monde van Ds. W. A. Kok in het breede verslag van hare handelingen in *loco*, waardoor zij vermeent de zaak ten einde te hebben gebracht; aangezien hetgeen door de Com-

missie bij die gelegenheid is voorgesteld, door wederzijdsche partijen is goedgekeurd.

Hierop wordt door de Commissie tot het nazien der ingekomen stukken :

1°. Een protest voorgelezen van de Provinciale Vergadering van Groningen, gerigt tegen het besluit der Synode van 1857, Art. 168 het laatste lid; vermeenende, dat de Synode in dezen buiten haar regt is gegaan, en mede tegen de handelwijze der Commissie.

2°. Verscheidene stukken van dezelfde leden, die zich in 1857 tot de Synode gewend hebben met beschuldigingen tegen de prediking van Ds. P. DIJKSTERHUIS, en die zich thans beklagen dat genoemde Leeraar niet voldaan heeft aan het voorstel van de door de Synode benoemde Commissie.

Art. 80.

De Vergadering vernemende, dat aan haren last door de Commissie is voldaan, worden vele discussiën gehouden over de wijze waarop de Commissie gehandeld heeft, en oordeelt de Vergadering dat in dezen goed is gehandeld. Wat het protest aangaat van Groningen tegen het besluit van de vorige Synode Art. 168 het laatste lid, nl. dat daar aan eene Commissie van drie leden de uitspraak in het hoogste ressort is opgedragen, oordeelt de Vergadering dat dit slechts in de gegevene omstandigheden is geschied, doch dat dit niet als beginsel is aangenomen.

Art. 81.

Naar aanleiding der stukken omtrent Ds. DIJKSTERHUIS door zijne beschuldigers ingezonden, doet de Vergadering vooral onderzoek naar de bewijzen voor de beschuldiging van onregtzinnigheid. Wegens den ver gevorderden tijd zal morgen voormiddag hierop teruggekomen worden.

Art. 82.

De middagzitting wordt gesloten door den Ouderling W. KARSEMEIJER met Ps. 46: 13 en dankzegging.

Vcertyende Sessie.

Donderdagvoormiddag, den 14^{den} Junij.

Art. 83.

De zitting wordt geopend met Ps. 119: 14 en gebed door den Ouderling W. v. D. KOLK. — Ds. DIJKSTERHUIS is voor als nog afwezig door ongesteldheid.

Art. 84.

Officieus medegedeeld wordende, dat heden morgen de Leeraars der Kruisgemeenten, die verzocht zijn hier te komen, waarschijnlijk in de Vergadering zullen komen, wordt op de vraag, of men ook vooraf eenige bepalingen moet maken, besloten hen eerst te hooren en daarna te oordeelen en te besluiten.

Art. 85.

De notulen der beide zittingen van gisteren zijn voorgelezen en met de noodige wijzigingen goedgekeurd.

Art. 86.

Wordt het door Ds. H. JOFFERS ingediend protest voorgelezen en aangenomen. Het is van den volgenden inhoud:

„De ondergeteekende protesteert tegen *het ontwijkend antwoord*, dat door de Synode op eene vraag betreffende de leer, aan Z.-Holland gegeven wordt.

H. JOFFERS.”

Art. 87.

Terugkomende op de zaak van Ds. DIJKSTERHUIS, zijn nog eenige discussiën gevoerd over de beschuldigingen tegen ZEw. door drie leden zijner Gemeente ingebracht; alsmede over de besluiten der Provinciale Vergadering van Groningen dienaangaande.

Ds. DIJKSTERHUIS kwam intusschen in de Vergadering.

Het besluit der Vergadering was eindelijk als volgt:

De Synode betreurende, dat de door de Commissie getroffen wederzijdsche vereeniging verbroken is, oordeelt,

dat door de drie leden, die te Groningen tegen Ds. DIJKSTERHUIS protesteren, geene voldoende bewijzen zijn geleverd, dat ZEw. leer in strijd is met Gods Woord en de formulieren van Eenheid onzer kerk; maar dat het punt in verschil bestaat in de beschouwing van de wijze, waarop de H. Geest in het hart des zondaars ontdekking, geloof en bekeering werkt.

Zij wil hiermede niet ontkennen, dat door ZEw. niet wel eens onvoorzigtige uitdrukkingen zijn gebezigd, die aanleiding tot dat vermoeden hebben gegeven; doch zich in deze vereenigende met het oordeel der Provinciale Vergadering van Groningen, moet zij voornoemde leden ernstig bestraffen over de wijze waarop zij hunnen Leeraar hebben aangevallen, en hen vermanen zich aan de uitspraak dier Vergadering te onderwerpen.

Eenige leden protesteren tegen dit besluit der Vergadering, wat aangaat de zinsnede dat door Ds. DIJKSTERHUIS wel eens onvoorzigtige uitdrukkingen zijn gebezigd, die aanleiding tot dat vermoeden hebben gegeven. Dit protest zal later ingediend worden.

Ook de Docenten S. VAN VEIZEN en A. BRUMMELKAMP begeeren in de notulen aangeteekend te hebben, dat zij tegen de opneming dier zinsnede in het besluit dezer Vergadering hebben geadviseerd.

Art. 88.

De door de Vergadering der Kruisgemeenten afgevaardigde Commissie, bestaande uit de Leeraars D. KLINKERT, J. PLUGEN W. H. GISPEN komen, ingevolge de onzerzijds gedane uitnoodiging, in de Vergadering en worden verwelkomd.

De Praeses laat, eer men tot eenige handeling overgaat, zingen Ps. 119: 83 en gaat daarna voor in het gebed.

Hierop geeft de Vergadering bij monde van den Praeses te kennen, dat zij de vereeniging, op goede gronden, met de broeders onder het kruis begeert te treffen. Bedoelde Commissie doet bij monde van Ds. J. PLUG uitkomen, dat zij ook uit zucht tot vereeniging namens hare ge-

meenten hier zijn gekomen om te werken tot het wegnemen der bestaande scheure tusschen hen en ons. De Commissie betuigt verder hare overeenstemming met de Gereformeerde leer en kerkregering. Op haar verlangen dat dit ook onzerzijds geschiede, antwoordt de Praeses dat dit door ons heeft plaats gevonden bij den aanvang dezer Vergadering.

Wat de vereeniging zelve aanbelangt stelt de Commissie voor, te bespreken:

- 1°. De aanvraag om vrijheid van godsdienstoefening;
- 2°. Den naam van Gereformeed;
- 3°. Erkenning van de zending der Leeraars onder 't

Kruis.

Over het eerste punt worden over en weder vele discussiën gevoerd, terwijl van de zijde der Commissie aangedrongen werd op het teruggeven der eenmaal aangevraagde en aangenomen vrijheid van godsdienst onder de door den Koning gemaakte bepalingen; meenende dat daardoor het koningschap van den Heere Jezus is verloochend, en dit hunnerzijds schier als eene *conditio sine qua non* beschouwd werd ten aanzien der vereeniging, doch om den verstreken tijd wordt de verdere behandeling der zaak uitgesteld.

Art. 89.

Ds, A. S. ENTINGH sluit de zitting met Ps. 110: 32 en dankzegging.

Vijftiende Sessie.

Donderdagnamiddag, den 14^{den} Junij.

Art. 90.

De namiddagzitting wordt met Ps. 119: 67 en gebed geopend door Ds. P. WAGEMAKER.

De Ouderlingen J. DROST en A. DEN DEKKER zijn, wegens huisselijke omstandigheden, vertrokken.

Art. 91.

Aangezien reeds uit de discussiën van heden voormiddag gebleken is, dat het punt van de aanvraag om vrijheid van

godsdienst, zoo als die vroeger verzocht en verkregen is door onze Kerk, zulk een bezwaar oplevert voor de Kruisgemeenten, dat het welligt vruchteloos is verdere gesprekken daarover te houden, zoo wordt dien ten gevolge voorgesteld, den Docenten onzer School op te dragen zich nog eenigen tijd met de Commissie van de Vergadering der Gemeenten onder het Kruis buiten deze Vergadering te onderhouden, zoowel over bedoeld punt als tevens over de twee andere punten, nl. over *den naam* welken de Kerk zou moeten dragen in geval van vereeniging en over de erkenning van de zending hunner Leeraars. Dit voorstel wordt algemeen aangenomen; terwijl de Docenten zich bereid verklaren de Vergadering in dezen te dienen en met de bedoelde broeders vertrekken, ten einde de Synode later haar oordeel en besluit hierover kan uitbrengen.

Art. 92.

Wordt in behandeling genomen Art. 17 der circulaire, behelzende het voorstel om predikanten buiten ons vaderland toegelaten en tot ons overkomende eerst te onderzoeken.

Is besloten dat predikanten, die uit het buitenland tot onze Kerk overkomen aan een vernieuwd onderzoek zullen onderworpen zijn; nl. wanneer zij te Kampen geen diploma hebben ontvangen; doch indien zij als Kandidaten in de Theologie of als Predikanten vertrokken zijn van *hier*, zal naar het oordeel van die Klassis of Provincie, waar zij zullen dienen, een onderzoek nopens hunne regtzinnigheid kunnen worden ingesteld. Dit besluit zal ook op de Gemeenten in het Graafschap van toepassing zijn.

Art. 93.

Art. 18 der circulaire komt thans ter sprake; waarin van de Provincie N. Brabant verzocht wordt om tot de zonden in Art. 80 der Kerk-orde genoemd, toe te voegen, het kwetsen der eerbaarheid met woorden of daden door een Predikant.

De Vergadering oordeelt dat dit in genoemd Artikel ligt opgesloten.

Art. 94.

Op de vraag volgens Art. 19 der circulaire, wanneer men het lot in kerkelijke bedieningen of zaken mag gebruiken? heeft de Vergadering geantwoord en besloten, alleen dan, wanneer door stemming de zaak niet uitgemaakt kan worden.

Art. 95.

De afgevaardigden uit Overijssel lichten Art. 20 der circulaire toe, nl. de vraag; kan een Christen, behoudens een goed geweten, een werkelijk aandeel nemen in de regering en den gevorderden eed afleggen als Burgemeester, Wethouder, lid van de Provinciale Staten, Staten-Generaal, en of hij zelfs wel als kiesgerechtigde zijne stem vrij mag uitbrengen, of dat hij moet uitgaan van het standpunt dat geheel onze tegenwoordige staatsinrigting zoo doortrokken is van en rust op den grondslag van ongelooft en revolutie, dat hij door er zich aan te onttrekken en slechts zich lijdelijk te gedragen, dat beginsel met al deszelfs gevolgen moet tegenstaan? Deze vraag kreeg aanleiding in de goedmoedelijke overtuiging van een Wethouder, die op eene kleine plaats als lid der Plaatselijke Schoolcommissie geroepen is om te zweren, dat hij bijv. ook de Schoolwet zal ten uitvoer leggen.

De Vergadering oordeelt en besluit dit aan ieders geweten te moeten overlaten.

Art. 96.

Wat Art. 21 der circulaire betreft, of men lid der Maatschappij van Landbouw mag zijn; is geoordeeld dat zulks geoorloofd is, voor zoo ver men daar christelijk kan verkeeren. Wat evenwel de Liedertafels, Rederijkerskamers en dergelijke aanbelangt, acht de Vergadering, zooals ze thans in de wereld bestaan, het ongeoorloofd daaraan deel te nemen.

Art. 97.

Naar aanleiding van Art. 23 der circulaire, oordeelt de Synode dat de zoogenaamde kerkespraken of aflezing van

publikatiën in de kerk, onder ons ongeoorloofd is, en zullen de Gemeenten, zooveel mogelijk, naar middelen uitzien om langs andere wegen de publikatiën ter kennis des volks te brengen, opdat de schending van des Heeren dag worde voorgekomen.

Art. 98.

Wordt door de Provincie Overijssel het 23ste Art. der circulaire toegelicht, belangende de vraag; of de afkondiging der Collecten voor andere godsdienstige genootschappen in onze kerken geoorloofd is?

De Synode vermeent hierover geene bepalingen te moeten maken, maar dit aan het oordeel van iederen kerkeraad over te laten.

Art. 99.

Over het al of niet geoorloofde van het toelaten van zulke personen als leden der Gemeente, die de betrekking van Post-directeur enz. waarnemen, wordt door de Vergadering naar aanleiding van Art. 24 der circulaire gedelibereerd.

Vele en onderscheidene discussiën worden over dit punt gevoerd. Inmiddels komen de Docenten met de broeders Commissieleden der Gemeente onder 't Kruis weder in de Vergadering, en de discussiën voor een oogenblik afgebroken zijnde, deelen de Docenten het resultaat hunner conferentie mede; 't welk provisioneel als kennisgeving is aangenomen, om morgen er nader over te handelen.

Nadat Ps. 133: 1 gezongen en door Ds. S. VAN VELZEN nog gebeden en gedankt was, zijn de drie broeders weder vertrokken.

Art. 100.

Op art. 24 der circulaire terugkomende, is na eenige deliberatie door de Vergadering besloten bij de bepaling, daaromtrent in de Synode van 1840, pag. 34 art. 9, gemaakt, te blijven.

Art. 101.

De Ouderling W. BAAS sluit de Vergadering met Ps. 25: 6 en dankzegging.

Zestiende Sessie.*Vrijdagvoormiddag, den 15^{den} Junij.***Art. 102.**

De Ouderling D. DE JONG opent de zitting met Ps. 118: 8 en gebed.

De Ouderlingen W. v. D. KOLK en W. KARSEMEIJER zijn vertrokken, door omstandigheden daartoe genoopt.

Art. 103.

De Notulen der veertiende en vijftiende Sessie zijn voorgelezen en na wijziging goedgekeurd.

Art. 104.

Ten gevolge der conferentie, welke gisteren tusschen de Docenten en de Commissie der Gemeenten onder het Kruis heeft plaats gevonden, en waarvan het resultaat is medege-deeld, wordt thans door de Vergadering in overweging genomen, of op de door de Docenten ontworpenen grondslagen, de vereeniging tusschen ons en de Gereformeerden onder het Kruis kan worden getroffen, met wederzijdsche instemming. Inmiddels wordt een voorstel van de afgevaardigden uit Zeeland voorgelezen, 't welk tegen dat der Docenten wordt overgesteld.

Het oordeel der Vergadering was, dat ook het voorstel van Zeeland in overweging moest worden genomen; terwijl aan een der broeders opgedragen wordt hetzelfde eerst eenigzins te wijzigen, om daarna over hetzelfde nader te handelen en te besluiten. Intusschen gaat de Vergadering voort met de behandeling der zaken, in de circulaire opgenomen.

Art. 105.

Wordt in overweging genomen art. 14 der circulaire; waarin gevraagd wordt of de doop der Leeraars onder 't Kruis enz., als wettig mag worden beschouwd?

De afgevaardigde, Ds. ENTINGH uit Noord-Holland licht dit punt nader toe.

Na de bespreking van dit punt, komt de Vergadering tot het besluit als volgt:

De Synode laat den doop door de broeders onder het Kruis bediend geheel voor hun eigene rekening; dezulken, die bij hen gedoopt zijn en tot ons overkomen, zullen niet genoodzaakt zijn onder ons den doop te ontvangen; wanneer echter de zoodanigen voor zich zelve bezwaar hebben in hunne of hunner kinderen doop, zoodat ze zich als ongedoopt beschouwen, zal hun de doop onder ons niet geweigerd worden. Indien evenwel de leeraar der plaats bezwaar heeft tegen de bediening des doops aan de zoodanigen, wordt, hoe hierin te handelen aan het oordeel der Klassis overgelaten.

Art. 106.

De afgevaardigden uit N.-Holland lichten verder toe art. 15 der circulaire, betreffende de vraag of men kinderen mag doopen van zulke ouders, die geëxcommuniceerd zijn en welke kinderen na die excommunicatie gewonnen zijn.

De Synode besluit dat zoodanige kinderen gedoopt zullen worden, indien de grootouders of wettige doopgetuigen zich met het opzigt over de opvoeding willen belasten en ze geheel voor hunne rekening nemen.

Att. 197.

Ds. H. JOFFERS sluit de zitting met Ps. 68: 17 en dankzegging.

Zeventiende Sessie.

Vrijdagnamiddag, den 15^{den} Junij.

Art. 108.

De zitting wordt geopend door Ds. E. SMIT met Ps. 72: 28 en gebed.

Art. 109.

De vergadering hare handelingen wederom voortzettende, wordt de vraag volgens art. 16 der circulaire ter tafel gebracht; of men kinderen van doopleden zonder doopgetuigen mag doopen?

De commissie voor het nazien der stukken benoemd.

deelt mede dat is ingekomen een protest van den Kerkeraad te Smilde tegen deze handelwijze, en één van Ds. J. A. DONKERS van denzelfden inhoud, doch daarenboven eene klagt behelzende, waarover de wettige Kerkbesturen nog geen uitspraak hebben gedaan, weshalve genoemde leeraar op dit punt tot de wettige Kerkbesturen wordt teruggewezen.

De Synode oordeelt hieromtrent voor het tegenwoordige nog geene bepaling te kunnen maken, maar aan het oordeel der Gemeenten te moeten overlaten hoe in deze zaak tot het meeste nut en voordeel der Kerk dient gehandeld te worden.

Art. 110.

Uit de instructie van Z.-Holland komt thans de in de circulaire art. 25 opgenomene vraag in overweging; of het geoorloofd is een huwelijk toe te staan tusschen kinderen, welke door eenen weduenaar en eene weduwe bij hun huwelijk aangebragt worden?

De Vergadering oordeelt dat hieromtrent geen verbod in Gods woord voorkomt.

Art. 111.

Door de afgevaardigden van Z.-Holland gevraagd wordende, of een vrouw mag trouwen met den weduenaar van hare overledene zuster, is hierbij het omgekeerd geval door de deputaten van N.-Brabant ter beoordeeling voorgesteld. Op de gegeven inlichtingen, wordt door de Synode na vele discussiën geoordeeld, te blijven bij het in vroegere Synoden bepaalde, en de wijze en tijd van de uitoefening der tucht van hen, die zulk een huwelijk hebben aangegaan aan de Kerkeraden in overeenstemming met hunne Klassis over te laten. Ds. H. JOFFERS en de Ouderling B. KAPPERS protesteren tegen dit besluit, omdat de Vergadering, naar hun inzien, het zoo heeft ingekleed, dat er bloedschandige huwelijken door mindere kerkbesturen tegen Gods Woord, mede kunnen geduld worden.

Art. 112.

Is ingekomen een brief der Gemeente Liocssens, protest

inhoudende tegen het besluit der Synode gehouden 1849, pag. 33, 34. De Vergadering verwijst den Kerkeraad in deze kwestie naar vroegere en naar het nu genomene besluit; maar keurt zeer af den geest, waarin dat protest is geschreven; omdat men zich bij de wettige Kerkbesturen had moeten vervoegen, zonder de Synode wetten te willen stellen; dewijl zulk eene handelwijze niet Gereformeerd is.

Art. 113.

Komt ter tafel een protest van A. G. DE VRIES, Ouderling te Meppel, tegen de besluiten van Klassis en Provincie aangaande zijn huwelijk, daar hij in het vorige jaar getrouwd is met de dochter van den broeder zijner overledene vrouw en dit als bloedschendig is veroordeeld.

Vele gesprekken worden hierover gehouden, doch is de zaak om den verstreken tijd niet beëindigd.

Art. 114.

De zitting wordt gesloten met Ps. 25: 4 en dankzegging door den Ouderling B. KAPPERS.

Achttiende Sessie.

Zaterdagvoormiddag, den 16^{den} Junij.

Art. 115.

De zitting is geopend door Ds. W. P. DE JONGE met het zingen van het 1ste en 4de vs. van den morgenzang en gebed.

Art. 116.

De notulen van gisteren gelezen zijnde, worden na eenige veranderingen goedgekeurd.

Art. 117.

Naar aanleiding van het reeds gisteren besprokene over de zaak van den Ouderling A. G. DE VRIES, worden de discussiën op nieuw geopend om tot een besluit te komen over het al of niet geoorloofde van zijn huwelijk, en in hoeverre Klassis en Provincie goed of kwaad hieromtrent gehandeld hebben.

Dit stuk werd wederom breedvoerig bediscutiëerd. Sommigen oordeelden dat dit huwelijk in Lev. 18: 14 in omgekeerde orde verboden is, anderen dachten het tegendeel.

Dewijl echter de Ouderlingen in alles als voorbeelden der Gemeenten behooren te zijn, zoo is het niet betamelijk, dat zij zoodanige betwiste huwelijken aangaan.

De Synode vereenigt zich daarom met het oordeel der Provinciale Vergadering van Drenthe, dat genoemde Ouderling, wegens zijn huwelijk met de dochter van den broeder zijner overledene vrouw, de bediening als opziener der Gemeente niet tot algemeene stichting der Kerk kan waarnemen.

Het navolgende protest wordt hierop ingediend:

„Ondergeteekende vindt zich genoodzaakt tegen dit besluit te protesteren, omdat er naar zijne overtuiging geen bewijs is geleverd, waardoor het duidelijk wordt, dat zulk een huwelijk onwettig en in strijd is tegen het woord Gods en de aangenomene Kerk-orde.

A. S. ENTINGH, *Predikant.*”

Art. 118.

De zendingszaak door drie Provinciën volgens Art. 27 ter behandeling der Synode voorgelegd, wordt thans door de deputaten dier Provinciën toegelicht, verzoekende van de Synode middelen te beramen ter algemeene behartiging dier zaak.

De Synodale Commissie geeft bij deze gelegenheid verslag bij monde van Ds. S. VAN VELZEN, aangaande het besluit der Synode van 1857, Art. 139, pag. 63 het vierde punt; (zie Bijlage B, n°. 2 van deze handelingen). Ingevolge het daar bepaalde, heeft de commissie een persoon benoemd als afgevaardigde naar de Transvaalsche Republiek, om in het geestelijk belang dier Republiek werkzaam te zijn, en verder langs dien weg eene deur geopend te krijgen, om ook onder de Kaffers het Evangelie te verkondigen.

Ds. D. POSTMA, na het bedanken van Ds. N. H. DOSKER, die eerst was benoemd, als afgevaardigde verkozen

had zich die keus laten welgevallen en was derwaarts vertrokken. Met overleg van Curatoren der Theologische School, had de Commissie tot bestrijding der kosten aan de reis verbonden, het geld gebruikt dat voor de zedingszaak nog in kas was, terwijl het te kort komende ongeveer door collecten is verzameld.

Verder wordt medegedeeld hoe Ds. POSTMA ter bestemder plaats aangekomen, gehandeld heeft; waaruit blijkt dat aldaar door een zamenloop van omstandigheden eene scheiding is ontstaan, welke reeds eene groote uitbreiding heeft gekregen.

In rondvraag gebragt zijnde, of de Synodale Commissie regt gehandeld heeft wat de zending zelve betreft? wordt hierop door niemand aanmerking gemaakt.

Verder in overweging nemende of de scheiding door middel van Ds. POSTMA ontstaan, waaromtrent de Commissie zooveel mogelijk inlichtingen gegeven heeft, als wettig of onwettig beschouwd moet worden, heeft de Vergadering het volgende geoordeeld:

Aangezien de Synode door het ongenoegzame der inlichtingen, niet in staat is gesteld om te beoordeelen of de afscheiding in Z.-Afrika met Art. 28 en 29 onzer geloofsbelijdenis overeenkomt, daarom kan zij betreffende de scheiding geen beslissend oordeel uitspreken. Wanneer derhalve Leeraars daarheen beroepen worden, wordt het hun zelve overgelaten om na ernstig beraad te handelen, zoo als zulks naar hun oordeel het meest tot bevordering van Gods Koninkrijk kan strekken.

Art. 119.

De Vergadering is door den Ouderling J. VAN ANDEL gesloten met Ps. 81: 12 en dankzegging.

101
102
103

no 2101

Negentiende Sessie.*Maandagvoormiddag, den 18^{den} Junij.*

-art 8

Art. 120.

De morgenzitting is geopend door Ds. A. F. KOK met Ps. 90: 9 en gebed.

De Ouderling SCHOEMAKER, is, om huisselijke omstandigheden afwezig.

Art. 121.

De notulen der zitting van Zaterdag zijn door den Scriba voorgelezen en met wijziging goedgekeurd.

Art. 122.

De Vergadering nog terugkomende op de Kerk in de Transvaal, besluit den navolgenden brief namens deze Synode, derwaarts te zenden.

*Aan de Christelijke Gereformeerde Gemeente
in Z.-Afrika.*

Geliefde Broeders in Christus Jezus!

Genade en vrede zij u!

De Synode der Christelijke Afscheiden Gereformeerde Kerk in Nederland, acht zich verplicht een woord tot u te rigten, die met ons hetzelfde geloof belijdt, waarvoor onze voorvaders goed en bloed hebben opgeofferd.

Op onze Vergadering hebben wij kennis genomen van de rapporten van onzen afgevaardigde, Ds. D. POSTMA, alsmede van de brieven door u aan onze Synodale Commissie gezonden.

Gij zult het ons niet ten kwade duiden, geliefde Broeders! dat wij geene uitspraak doen over het al of niet wettige der Kerkelijke afscheiding in uw land, dewijl onze Vergadering alles niet *in loco* kan onderzoeken: evenwel zijn wij bereid met u in Kerkelijke correspondentie te treden over de zaken van Gods Koningrijk, en u zooveel wij kunnen de behulpzame hand te bieden, daar wij ge-
looven, dat gij even als wij, de zuiver Gereformeerde

godsdienst en kerkregering volgens de Synode van 1618 en 1619, zult trachten te handhaven.

Wij hebben aan onze Synodale Commissie de magt gegeven om ons te vertegenwoordigen, en deze zal onze inzichten u nader bekend maken.

Ontvangt tevens onze hartelijke broedergroete in den Heere.

De genade van den Heere Jezus Christus, de liefde Gods en de gemeenschap des H. Geestes zij met u allen. Amen.

Hoogeveen, 18 Junij 1860. De Synode voornoemd:

(get.) N. H. DOSKER, *Praeses.*

E. F. SMIT, *Scriba.*

Art. 123.

Op de vraag, of Ds. D. ПОСТМА, thans als afgevaardigde onzer Kerk naar de Transvaal kan worden ontslagen? antwoordt en besluit de Synode om de Synodale Commissie en Curatoren der Theologische School te magtigen om in die zaak naar hun oordeel werkzaam te zijn en te handelen. In aanmerking nemende dat ZEW. verandering in de Kerkeordering gebragt heeft, zonder daarover met ons of met de Synodale Commissie te raadplegen, geeft zij hierover hare afkeuring te kennen.

Art. 124.

Ds. J. BELJER brieven aan deze Vergadering gerigt hebbende om inlichtingen en raad te vragen betrekkelijk zijne beroeping naar de Transvaal, besluit de Vergadering ZEW. met haar oordeel en beslissing in dezen genomen, bekend te maken.

Art. 125.

Ingekomen een brief van Ds. K. v. d. BOSCH uit N.-Amerika (staat Michigan), waarin ZEW. aandringt, om hunne Gemeenten aldaar onzerzijds te erkennen, zich beklagende tot nu toe zoo stiefzusterlijk door ons te zijn behandeld.

De Synode antwoordt hierop, dat zij alle kerken erkent, die de Gereformeerde leer en kerkregering hebben en daarbij blijven.

Art. 126.

Volgens Art. 27 der circulaire is over de zendingszaak in het algemeen gesproken; oordeel en besluit hierover zijn als volgt:

De Synode lettende op het gewigt der zending, en dat het de pligt van iedere Gemeente is, haar te behartigen, wekt de Gemeenten op om, behalve hetgeen men bovendien mogt doen, jaarlijks op Pinksteren eene openbare collecte te houden, en verlangt dat alle deze gelden aan de Curatoren worden ter hand gesteld, om in overleg met de Docenten hierover te beschikken.

Aan dit Collegie wordt opgedragen een reglement tot bevordering der zendingszaak, zoo spoedig mogelijk openbaar te maken.

Art. 127.

Op het verzoek van B. VEENSTRA, om door de Synode bevorderd te worden in zijn voornemen om als zending te worden opgeleid, besluit de Vergadering hem kennis te geven van den inhoud van het vorig Artikel.

Art. 128.

Met het oog op de inwendige zending, besluit de Synode, dat deze zaak ter ernstige behartiging aan de Provinciale en Classicale kerkbesturen blijft aanbevolen en opgedragen.

Art. 129.

Is ingekomen een verzoek, dat geene jongelingen, inzonderheid die uit de kas studeren, op de Theologische School worden toegelaten, dan met een uitdrukkelijk getuigschrift van hunne wettige opzieners, aangaande hunne godzaligheid.

De Synode besluit, dat hieromtrent genoegzame bepalingen gemaakt zijn in 1857, zie het Verslag pag. 46 Art. 94.

Art. 130.

De Vergadering wordt geeindigd met Ps. 33: 11, en dankzegging door Ds. C. STEKETÉE.

Twintigste Sessie.

Maandagnamiddag, den 18^{den} Junij.

Art. 131.

Ds. H. DE COCK, opent de zitting, met Ps. 123: 1 engebed.

Art. 132.

Naar aanleiding van het voorstel der Curatoren, wordt door de Synode bepaald, voortaan slechts eenmaal 's jaars de Vergadering van Curatoren der Theologische School te doen plaats hebben, doch ingeval van noodzakelijkheid, meermalen.

Art. 133.

Wordt behandeld Art. 28 der circulaire, betreffende de oprigting eener Normaalschool, ter voorziening in de behoefte aan onderwijzers voor onze Bijzondere Scholen. De Synode besluit te blijven bij het hieromtrent bepaalde in de Synode van 1849, pag. 25, 26.

Art. 134.

Volgens Art. 29 der circulaire wordt gesproken over het oprigten van een Weeshuis. De afgevaardigde uit N.-Holland, Ds. A. S. ENTINGH, deelt hierbij mede het plan der Gemeente Amsterdam, om aldaar zulk een gesticht op te rigten, en dit volgens een te maken reglement, toegankelijk te stellen voor weezen uit de onderscheidene Gemeenten onzer kerk voor f 2.— per week.

De Synode keurt dit plan zeer goed en juicht het van harte toe.

Art. 135.

Wat de oprigting van een weduwenfonds aanbelangt oordeelt de Synode zich hiermede niet te kunnen inlaten.

Art. 136.

Met toelichting van de afgevaardigden uit N.-Braband, wordt, volgens Art. 31 der circulaire, gesproken over herziening van Art. 8 der Dordsche Kerke-orde. De Synode wijst zulks geheel van de hand.

Wordt verder gevraagd, volgens Art. 35 der circulaire, welk verband er bestaat tusschen Art. 76 en 77 der Dordsche

Art. 137.

Kerk-orde. De Synode verstaat Art. 76 en 77 der Dordsche Kerk-orde, in dien zin, dat slechts eenmaal advies der Klassis behoeft gevraagd te worden voor iemands afsnijding.

Art. 138.

Door vier Provinciën volgens Art. 32 aangedrongen wordende op herziening van Art. 136 der Synode van Leiden, en de Burgerlijke Armenwet in het bepalen van domicilie van onderstand niet meer te volgen, zijn over dit punt de discussiën geopend.

Hierbij komen in aanmerking 3 protesten, naar aanleiding van de toepassing dier Burgerlijke Armenwet.

Na veel hierover te hebben gesproken, wordt eindelijk het volgende vastgesteld: „de Synode oordeelt dat de Burgerlijke Armenwet op de Kerkelijke Armbedeeling niet kan worden toegepast, zonder groote moeijelijkheid en bepaalt, dat voortaan de armen moeten worden onderhouden, ter plaats van hun lidmaatschap.”

Dit besluit heeft evenwel geene terugwerkende kracht.

Hetzelve treedt in werking, zoodra de handelingen dezer Synode ter algemeene kennis zijn gebragt, en ieder, die na het in werking treden van dit besluit, armlastig wordt, moet dien overeenkomstig gealimenteerd worden.

Het volgende protest is hierop ingediend: Ondergeteekenden zijn genoodzaakt, om verschillende en gewigtige redenen, tegen het besluit der Synode te protesteren, gelijk zij doen bij dezen, omdat zij uit dit genomen besluit groote ellenden en moeiten voor hunne Provincie voorzien, welke daar onvermijdelijk uit voortvloeijen zullen.

J. R. KREULEN, *Predikant.*

K. J. PIETERS, *Predikant.*

D. B. V. D. MEULEN, *Ouderling.*

H. J. HEIDA, *Ouderling.*

Art. 139.

Door de Prov. Overijssel wordt, volgens Art. 33 der circulaire, ter behandeling voorgesteld het geschil, 't welk

gerezen is over het aannemen van sommige en afwijzen van andere leden der ontbondene Gemeente Dingsterveen door de Gemeente Nijeveen.

De Synode geene genoegzame kennis van zaken in dezen kunnende ontvangen, is dit geschil aan de Provinciën Overijssel en Drenthe ter beëindiging opgedragen.

Art. 140.

De Synodale Commissie, benoemd door de vorige Synode van 1857, geeft verder verslag van hare handelingen in de laatst verloopene drie jaren. (Zie Bijlage B, N°. 3, enz.).

De Praces bedankt namens de Vergadering de Commissie voor het gedane werk, waarop door niemand aanmerking was gemaakt.

Art. 141.

De Synode overgaande tot de nieuwe benoeming van eene Synodale Commissie, verzoeken de oude leden, om redenen, niet wederom in aanmerking te komen.

De Vergadering, ten gevolge van dit verzoek een eervol ontslag gevende, worden thans benoemd:

DS. E. SMIT, A. S. ENTINGH, en de Ouderling J. VAN ANDEL. Secundi J. H. DONNER en J. BAVINCK.

Van deze benoeming zal aan de Hooge Regering kennis worden gegeven.

Art. 142.

De zaak der vereeniging tusschen ons en de Gemeenten onder 't Kruis weder behandeld wordende, is het navolgende door de Vergadering vastgesteld.

Het was de Synode aangenaam de Commissie der Gemeenten onder 't Kruis in haar midden te ontvangen en van haar te vernemen de hartelijke overeenstemming met ons in de Gereformeerde leer en Kerkregering.

Het strekt der Vergadering echter tot leedwezen, uit de gehouden discussiën en uit de Artikelen, die in de conferentie met de Docenten ontworpen zijn, te moeten bespeuren, dat de aanvraag om vrijheid van godsdienstoefening, de naam van Christelijk Afscheiden Gereformeerd en de

erkenning der Leeraars onder 't Kruis, tot hoofdzaken of grondslagen der vereeniging door hen gemaakt worden, met voorbijgaan van de wijze der vestiging hunner Gemeenten, benevens de vorming en aanstelling hunner Leeraars.

Daar de Synode zich over eerstgenoemde punten menigmalen, meer bijzonder in 1857 en heden aan de Commissie, met wederlegging van de gemaakte tegenwerpingen verklaard heeft, spreekt de Synode hare overtuiging uit, dat, zoo lang de broeders der Gemeenten onder 't Kruis die vereeniging niet anders begeeren, de gewenschte vereeniging op Gereformeerde gronden niet tot stand kan komen. Van hare zijde keurt zij echter den grond goed, waarop men de vereeniging in Zeeland heeft zoeken tot stand te brengen, naar aanleiding der Synode van 1851.

Zij geeft voorts de vrijheid aan de Provinciale Vergaderingen om op dien grond de vereeniging te bevorderen, met dien verstande, dat er altijd eene onderzoeking der Leeraars kan, en kerkelijke wettiging moet plaats hebben. Van dit besluit zal aan bedoelde Commissie kennis worden gegeven.

Art. 143.

Ds. J. D. v. GENNIP, vroeger naar China afgezonden en later op Sourabaja werkzaam geweest, was thans in de Vergadering tegenwoordig, gaf haar te kennen, dat hij door ongesteldheid verhinderd wordt, verder als Zending werkzaam te zijn en vroeg raad wat hem te doen staat.

Het was der Vergadering tot blijdschap ZEw. in het midden te zien. Zij oordeelt, hem niet aan te raden als zending wederom uit te gaan, maar stelt hem als Leeraar voor de Gemeenten in ons Vaderland beroepbaar, om alzoo de Kerk nog te dienen.

Art. 144.

De Commissie van rapporteurs brengt verslag uit aangaande eenige brieven, ingekomen van vroegere leden der Gemeente te Amsterdam. Twee der bedoelde personen ech-

ter de wettige kerkbesturen voorbij gegaan zijnde, besluit de Vergadering deze tot dezelve terug te wijzen.

Aangaande den derden persoon met name B. POESIAT, oordeelt de Vergadering, dat, aangezien door hem vele onbewezene beschuldigingen worden uitgesproken, met miskenning van Kerkeraad, Klassis en Provincie, hij vermaand moet worden zich met den Kerkeraad te verzoenen, en zich te gedragen, gelijk zulks een rustig lid, in de Gemeente des Heeren betaamt.

Art. 145.

Verder doet de Commissie verslag van de stukken, welke ingezonden zijn door J. v. GOLVERDINGE en vele andere personen, vroegere leden der Christelijk Afscheiden Gemeente te 's Gravenhage. Zij verzoeken van de Synode als eene afzonderlijke Gemeente nevens de bestaande te worden erkend, of dat hun een andere weg worde aangewezen. Eenige discussiën hierover gevoerd zijnde, is de zaak ter nadere overweging en beslissing tot morgen uitgesteld, uit hoofde de tijd der zitting reeds lang verstreken is.

Art. 146.

Ds. P. DIJKSTERHUIS sluit de zitting, na het zingen van Ps. 25: 2 met dankzegging.

Een en twintigste Sessie.

Dingsdagvoormiddag, den 19den Junij.

Art. 147.

Ds. A. BRUMMELKAMP opent deze zitting met Ps. 74: 2, 15 en gebed.

Ds. DE BEIJ is door ongesteldheid verhinderd de Vergadering bij te wonen.

Art. 148.

De lezing der notulen is uitgesteld tot na den afloop van zaken.

Art. 149.

De Commissie van rapporteurs deelt mede, dat ingekomen is een brief van Ds. T. F. DE HAAN, waarin ZEw. de Synode dankt voor het hem toegelegde pensioen; doch verzoekt nog eenigen tijd als Docent werkzaam te zijn, en ingeval dit niet kan geschieden, de vrijheid te hebben de Kerkelijke Vergaderingen bij te wonen en daartoe geroepen wordende, als Ouderling der Gemeente te mogen optreden.

De Synode oordeelt bij haar besluit te moeten blijven, wat zijn ZEw. ontslag aanbelangt, doch hem overigens de verzochte vrijheid ten vollen te geven. De Commissie zal ZEw. hiervan schriftelijk kennis geven.

Art. 150.

De Vergadering komt terug op de zaak in Art. 145 reeds in behandeling genomen. Na rijpe overweging is een dubbel voorstel in stemming gebragt.

Het eerste luidde als volgt:

Na vele discussiën over deze zaak te hebben gehouden, oordeelt en besluit de Vergadering het verzoek dier personen, welke zich te 's Hage van de Gemeente hebben losgerukt, niet te kunnen inwilligen, maar hen te moeten terugwijzen naar den Kerkeraad en te vermanen zich met denzelfden te verzoenen, dewijl de Synode hun geen anderen weg kan aanwijzen.

Het andere was van denzelfden inhoud, met de hiervolgende clausule.

De Synode meent echter eene Commissie uit haar midden te moeten benoemen, ten einde in vereeniging met de Klasses Leiden, bij die bedoelde partij pogingen aan te wenden om haar tot de Gemeente terug te brengen. Het eerste voorstel zonder de clausule, tegen over dat met de clausule, in stemming gebragt zijnde, staakten de stemmen. Het eindbesluit der Synode was hierop, zonder één dier voorstellen aan te nemen, bedoelde personen ten ernstigsten aan te raden zich met de Gemeente weder te vereenigen, en den Kerkeraad op te wekken bij voortdoring zijnerzijds pogingen

aan te wenden om de afgekeerden in den schoot der Gemeente terug te brengen.

Art. 151.

De Commissie van rapporteurs geeft verslag van ingekome stukken van drie leden uit Rotterdam; waarin klagten en beschuldigingen tegen den Leeraar aldaar werden geuit.

Klassis en Provincie hadden hierover gehandeld en zelfs was door de Provinciale Vergadering eene Commissie benoemd om de zaak in loco te onderzoeken. Één lid dier Commissie hier tegenwoordig, geeft verslag van hare handelingen.

De Synode vermeent vooreerst in de uitspraak der Commissie te moeten rusten, voor zoo ver dezelve nog geen rapport op de Provinciale Vergadering van Z.-Holland heeft uitgebragt en dus nog niet als Provinciaal afgehandeld, kan beschouwd worden.

Art. 152.

Aangaande een ingekomen stuk van eenige leden der Gemeente te Dordrecht, brengt de Commissie verslag uit, dat die personen zich beklagen, afgesneden te zijn van de Gemeente, en wel omdat ze aanmerking gemaakt hadden op uitdrukkingen in de prediking van Ds. PROOSDIJ.

De Provinciale Vergadering van Z.-Holland had deze zaak behandeld, en hoewel zij hun belijdenis van schuld opgelegd hebbende, over het verkeerde hunner handelingen, had zij nogtans Ds. PROOSDIJ opgelegd, belijdenis te doen van uitdrukkingen die tot beschuldiging aanleiding hadden gegeven, waaraan ZEW. voldaan had.

Zij vragen verder aan deze Vergadering, vernietiging van hunne afsnijding, op grond dier belijdenis.

De Synode vernomen hebbende, dat Ds. v. PROOSDIJ wegens sommige uitdrukkingen schuld beleden heeft, oordeelt, dat ZEW. dus wegens het gebeurde niet meer verdacht moet gehouden worden; dat met betrekking tot de afsnijding die geschied is, deze als geheel opgeheven moet beschouwd worden, en wenscht dat bedoelde leden zich voortaan onderworpen aan hunne kerkbesturen zullen gedragen.

Art. 153.

Verder wordt der Vergadering medegedeeld, dat is ingekomen een protest van den Ouderling W. KARSEMEIJER te Loosdrecht, tegen de handelingen der Commissie van de Provincie Utrecht, doordien ze de eene Gemeente te Loosdrecht niet als ontbonden heeft beschouwd, maar de verkiezing van Ouderlingen en diakenen heeft toegelaten.

De Synode heeft geoordeeld en besloten na de gegevene inlichtingen, in het doen dier Provinciale Commissie te moeten berusten.

Art. 154.

Zijn ingekomen brieven van R. WILDEBOER, vroeger student te Kampen, thans te Haarlem wonende, waarover de Commissie van rapporteurs verslag uitbrengt. Genoemde beklagt zich over vele dingen te Haarlem. De Synode van die brieven kennis genomen hebbende, oordeelt, dat zijne handelwijze alle afkeuring verdient en dat zij hem raadt met schuldbelijdenis tot zijn kerkbestuur terug te keeren.

Art. 155.

Over den ingezonden brief van den gewezen student W. H. DE LANGE, zich beklagende onregtvaardig door de Curatoren te zijn behandeld in zijne verwijdering van de Theologische School, oordeelt de Vergadering in de behandeling dezer zaak niet te kunnen treden, maar den adressant tot het collegie van curatoren te moeten terugwijzen.

Art. 156.

Gesproken wordende over den herdruk van het Kerkelijk Handboekje, deelt de Commissie van rapporteurs mede, dat door de H.H. boekhandelaren S. v. VELZEN, Jr. en G. PH. ZALSMAN brieven zijn ingekomen dienaangaande. Eerstgenoemde wilde het voor rekening der Kerk uitgeven, de laatste voor eigene rekening, met aanbod van eene som van f 100.00.

De Synode besluit aan de Synodale Commissie op te dragen, zoo mogelijk eene nieuwe uitgave te bezorgen, met de opmerking, dat den Heer VAN VELZEN, Jr. de voorkeur

in het uitgeven zal gegeven worden, wanneer de voorwaarden evenzeer aannemelijk zijn.

Art. 157.

Wat het opmaken eener circulaire voor eene volgende Synode betreft, dit zal aan die Provincie worden overgelaten, welke de eerstkomende Synode zal uitschrijven.

Art. 158.

Het in orde brengen der notulen dezer Synode, wordt opgedragen aan de drie Docenten, in vereeniging met Praeses en Scriba, benevens vice Praeses en adjunct Scriba.

Art. 159.

De bepaling der plaats waar de volgende Synode zal worden gehouden, is aan de Provincie Friesland opgedragen.

Art. 160.

De kosten der Vergadering bedragen	f 107.23.
Synodale Commissie	" 164.65.

---

f 271.88.

Welke door de Provincien zijn betaald.

Art. 161.

De notulen der drie laatste zittingen zijn na voorlezing met eenige veranderingen goedgekeurd.

Art. 162.

De Praeses verzoekt eindelijk dat gezongen worde Ps. 68: 14. Daarna houdt ZEw. eene toespraak tot de Vergadering, waarin ZEw. gedenkt aan de genotene weldaden, gedurende den tijd der zamenkomst, wijst op het verrigte, betuigt zijnen dank voor de ondersteuning, die hem verleend is, en eindigt met zegenwenschen.

Nog wordt aan Ds. W. A. Kok opgedragen, namens de Vergadering aan de Gemeente te Hoogeveen dank te zeggen voor de genotene gastvrijheid.

Nu vereenigt zich de vergadering in gebed en dankzegging aan den Heere, en is ten slotte gezongen Ps.

De vic-Praeses bedankt nog den Praeses voor den ijver,

72: 11.

in de vervulling van zijne betrekking betoond, waarop de aanwezigen van elkander afscheid nemen.

Namens de Vergadering:

N. H. DOSKER, *Praeses.*

C. G. DE MOEN, *vice-Praeses.*

E. SMIT, *Scriba.*

A. S. ENTINGH, *adj. Scriba.*

Tijdens de Synode is de predikdienst op de Rustdagen, te Hoogeveen en in sommige naburige Gemeenten, door onderscheidene Predikanten, leden der Vergadering, vervuld.

Op Zondag den 10^{den} Junij, is te Hoogeveen gepredikt:

door Ds. S. VAN VELZEN des morgens,

" " H. DE COCK na den middag,

" " N. H. DOSKER des avonds;

den 17^{den} Junij

door Ds. A. S. ENTINGH des morgens,

" " J. BAVINCK na den middag,

" " H. JOFFERS des avonds.

TOEGEF

Bijlage A.

TOESPRAKEN VAN DE AFGEVAARDIGDEN DER VEREENIGDE PRESBYTERIAANSCH Kerk VAN SCHOTLAND.

De Eerw. JAMES HARPER, Theol. Dr. Moderator der laatstgehoudene Synode te Edinburgh en Professor in de Systematische Godgeleerdheid, sprak in hoofdzaak het volgende:

Geliefde Broeders!

„Ik gevoel mij gelukkig in de gelegenheid te zijn tot U het woord te voeren. Het is de eerste maal dat ik U van aangezicht tot aangezicht ontmoet; toch gevoel ik mij geen vreemdeling onder U, maar het is mij als ware ik een aanverwant van U en uwe vaders. Wanneer ik deze Vergadering overzie, verbeeld ik mij in het midden te zijn van de oude Bataafsche Kerk, van wier overgegevenheid voor de dienst van Jezus ik gelezen heb, en aan wier geleerde geschriften de kerken van mijn Vaderland, en niet alleen deze maar geheel het Evangelisch Protestantisme veel verschuldigd zijn. Ik heb gezegd, dat ik mij verbeeld, mij in het midden te bevinden der kerk van Vitringa, Venema, Witsius. Of zie ik deze mannen niet in hunne opvolgers? want zooals ik U thans daar voor mij zie, zijt gij geneigd hunne gevoelens voort te planten en de belangen voor te staan, die hun hart dierbaar waren.

Ja, geliefde broeders, hoewel gij hunne inrichtingen voor het onderwijs niet bezit, gij kleeft hun geloof aan, en in den geest waarin zij het beleden, wordt het, vertrouwd ik, ook door U beleden. Welk een heilige broederschap is het, wanneer ik U met hen vereenigd zie in het geloof aan éenen God en Zaligmaker, en in het geloof aan de verlossing door het bloed van Jezus Christus! Groot is de afstand van tijd, grooter nog het verschil van gevoelens, hetwelk de kerk van uwe vaders scheidt van velen, die in de tegenwoordige dagen hunnen naam dragen. Van de veranderingen die plaats gegrepen hebben, is er geene betreuenswaardiger, dan de afval van de hervormde kerken van de Evangelische leer. Een afval die zich openbaar maakte in

het onderschuiven, van een leer die Christelijk genaamd werd, maar Christus niet eerde, en in het verkondigen van een zede-leer, die op den grondslag van Christus niet rustte. Maar door de genade van God hebt Gij die klove gedempt door uwen edelen moed om aan het geloof vast te houden, waarvoor uwe vaders hebben geleden. En zoo zijt gij gekomen tot den berg Sion en de stad des levenden Gods, tot het hemelsche Jeruzalem en de vele duizenden der engelen.

Gij gevoelt dierbare Broeders! dat de band van ons gemeen geloof U in betrekking stelt met het verste verleden. Welk een heerlijke gedachte, dat hetzelfde geloof harten te zamen brengt, die gescheiden zijn zoowel door tijd als door plaats. Wat is het Broeders! dat ons hier brengt? mannen van het land van Knox, van een land waar de Evangelische leer haren wortel heeft, zoowel in de harten van het volk, als in de openbare geloofsbelijdenis van onze kerken? O Broeders! wat anders is het dan de band van ons geloof, dat ons doet gevoelen, dat hoewel zeeën ons scheiden, wij niet te min vereenigd zijn? Wat behoort deze eenheid bij ons uit te werken? Te zamen te wandelen als zulken die overeen gekomen zijn. Is het niet een wandelen in eenstemmigheid des harten waartoe wij geroepen worden?

Hebt gij aan onze gemeenschap behoefte? Broeders! ons hart verlangt gemeenschap met U te oefenen. Wij zijn bereid ons te verblijden, wanneer gij verblijd zijt, en te weenen wanneer gij weent. Hetgeen wij bereid zijn te geven, hebben wij wederkeerig behoefte te ontvangen.

Niettegenstaande al onze voorrechten kunnen wij niet zeggen: wij hebben U niet noodig. God heeft het ligchaam zoo ingericht, dat geen lid alzoo van een ander spreken kan zonder zichzelf te schenden.

Te weten dat wij een plaats hebben in uwe toegenegenheid en gebeden, zou ons een vertroosting en vreugde zijn. Onze vereeniging broeders! behoort een zamen werken te zijn.

Werken niet de leden van het ligchaam alle te zamen, voor het welzijn van het geheel? Dit is het doel waartoe God het geschapen heeft, en even zoo behoort het te zijn in de kerk; gij zijt het ligchaam van Christus en leden in het bijzonder. Zoo veel als wij de gelegenheid er toe hebben, behooren wij elkander te helpen, geliefde broeders! Wij hebben niet vele zulke gelegenheden, maar onze tegenwoordige zending is een onderpand, dat wij elkander van tijd tot tijd zullen mogen ontmoeten tot

ons onderling welzijn, en wij mogen verwachten, dat er meer gelegenheid zal zijn tot zulke persoonlijke ontmoetingen. Wij wenschen U te ondersteunen in uwe goede werken, en wij wenschen dat gij wederkeerig ons tot aanmoediging zult strekken. Vraagt gij in welk opzicht gij ons helpen kunt? Gij kunt ons helpen, geliefde broeders! door uw voorbeeld. Wij zullen grootelijks ondersteund worden door de overtuiging, dat uw zaak de zaak van God is, en door den goeden geest te zien in welken gij die behartigt. Wij zien in haar de kracht der waarheid, de triump van beginselen. Wij hopen, dat het licht dat onder U schijnt, nooit zal uitgebluscht worden, maar meer en meer zal schijnen tot den dag der volmaaktheid. Ja, broeders! gij zijt medewerkers onzer blijdschap, omdat wij zien hoe gij door het geloove staat.

Geliefde Broeders! wij verheugen ons in al de teekenen van geestelijk leven die wij onder u zien.

Wij verheugen ons over uwe Theologische School, over de talenten en den goeden uitslag van het werk van uwe Docenten en over den uitnemenden geest en de vorderingen uwer Studenten. Wij verheugen ons te hooren dat het getal uwer leden grootelijks toeneemt van jaar tot jaar. Wij verheugen ons te hooren, dat hoewel uwe fondsen niet vele zijn, gij toch zendelingen hebt afgevaardigd naar de Heidenen, en even als gij, zijn wij verheugd één van deze zendelingen, den zendeling uit China, bij deze gelegenheid tegenwoordig te zien. Wij kwamen naar Holland over met de verwachting, dat wij veel genoeg zouden smaken — wij zijn niet teleurgesteld. Wij zijn gereed terug te keeren, en wij dragen diepe indrukken mede en een levendig gevoel van de vriendelijkheid, de gastvrijheid, het verstand, de godsdienstigheid en godzaligheid, van diegenen met wie wij hebben kennis gemaakt.

Dierbaar oud Holland! -- land der vrijheid, toen andere volken den hals bogen onder het juk van hunnen onderdrukker; land van Willem den Zwijger, die het eerst de beginselen van vrijheid van godsdienst voorstond; land van beminnaars van het vaderland, belijders en martelaren van Christus; land, dat een toevluchtsoord en vaderland was voor onze vervolgte Schotsche voorvaderen; land, dat een degelijk onderwijs verschafte aan velen van onze Schotsche jongelingschap! Wanneer ik heden ten dage mijne blikken sla op de zonen van dit dierbaar oud land, gevoel ik, dat indien deze armen lang genoeg waren om uwe vergadering te omvatten, ik die rondom U zou uitbreiden, en

U allen als een man aan het hart drukken! Vaarwel dierbare Broeders! daar is een huis in het Beter Vaderland, waar het volk van God, na alle verwijderingen, elkander zal ontmoeten, om nimmer weder te scheiden."

Daarna sprak de Eerw. William Peddie Theol. Dr. en Predikant van de Vereenigde Presbyteriaansche kerk in de Bristolstraat te Edinburgh.

Vaders en Broeders!

"Ik zou misbruik maken van uw geduld, wanneer ik in eene herhaling trad van hetgeen door mijn broeder den Moderator gezegd is. Ik stem volkomen in met de gevoelens, die door hem zijn uitgesproken. Wij kunnen U opregtelijk verzekeren, dat het bezoek dat wij in het voorgaande jaar van uwe uitmuntende afgevaardigden in Schotland ontvingen, ons het grootste genoegen verschaft heeft; terwijl we, op uwe vriendelijke uitnoodiging thans herwaarts gekomen, om een tegenbezoek te brengen, u dank zeggen voor de hartelijke ontvangst, die ons van allen te beurt valt.

Doch Broeders! wij beschouwen deze wisseling van broederlijke bezoeken gelijk thans tusschen ons plaats vindt, niet als een ijdele pligtpleging of plegtigheid. Neen, wij gelooven dat hieruit de meest gewigtige gevolgen zullen voortvloeijen. Wellicht kunt gij iets van ons leeren, wij zullen stellig veel van u leeren. Onze landen zijn, het is waar, van elkander verwijderd, doch onder het bestuur der Goddelijke voorzienigheid zijn in den tegenwoordigen tijd versnelde middelen van vervoer daargesteld; en wanneer de wereldling zich daar gretig van bedient om stoffelijke belangen na te jagen, behooren dan de Christenen er niet evenzeer hun voordeel mede te doen ter bevordering van het Godsrijk? Onze vaders hadden levendige betrekkingen met elkander aangeknoopt toen de afstand grooter was dan thans; is het dan niet aangenaam te bedenken, dat, terwijl wij hetzelfde geloof belijden, het onderling welzijn er door bevorderd wordt, wanneer wij de banden vernieuwen, die eenmaal de Schotsche met de Hollandsche kerk te zaam verbond?

Vaders en Broeders! wanneer wij den blik werpen op Holland en zijn kerk, dan doen wij dit met de meest levendige belangstelling. Onze Hervormde geloofsbelijdenis en de uwe, beiden in leerstellingen Calvinistisch en in kerkregering Presbyterisch, werden in hetzelfde jaar aangenomen. Onze burgerlijke en gods-

dienstige vrijheden werden, even als de uwen, na eene lange worsteling door opoffering van goed en bloed gekocht. Toen velen onzer voorvaderen door de dwingelandij der Stuarts uit hun land werden gebannen, ter oorzaak hunner gehechtheid aan de zaak en de eer van Christus, vonden zij in uw midden eene tijdelijke wijkplaats en een veilig te huis; en toen zij terug keerden, geschiedde dit onder de hoede van den onsterfelijken Willem van Oranje, die uwe haardsteden verliet om tot ons de zegeningen van de omwenteling van 1688 over te brengen; zegeningen, die onder het bestuur van Gods bijzondere voorzienigheid over ons land, niet slechts zijn bewaard gebleven, maar zelfs zijn toegenomen en verder verspreid. Terwijl wij in latere tijden weinig van elkander hebben vernomen, was het eertijds de gewoonte onzer jonge geestelijken van goeden huize, om de zetelplaatsen uwer gewijde leerstoelen te bezoeken en daar in de zuivere theologie onderwezen te worden door mannen als Gomarus, Maestricht en Witsius, welke laatste door zijne geschriften, wellicht meer dan iemand, aan de heerschende Schotische theologie haar eigentlijken vorm en wezentlijk karakter heeft gegeven.

Doch Broeders! even als gij tot de Afscheidene Gereformeerde kerk behorende, gevoelen we dat vele bijzondere banden ons onderling verbinden. Ons land staarde even als het uwe in de rampzalige verduistering van het Evangelie, die zich in de achttiende eeuw naar alle zijden over het Christendom verspreidde. Wel was de afval bij ons niet zoo algemeen en diep als bij u, want van slechts weinige onzer predikstoelen werden de grondwaarheden des Christendoms opentlijk geloochend: maar over het algemeen werd een koude, doode zedeleer gepredikt, ten eenemale ongeschikt om het hart te vernieuwen en het leven te veranderen. Terwijl de lamp der goddelijke waarheid dus duister in het heiligdom brandde, werd door de regeerders der kerk, met behulp van de Collatoren en het Gouvernement, eene met de dierbaarste regten van Gods volk strijdende en tegen de ware godzaligheid vijandelijke wijze van bestuur ingevoerd.

Kort na dat deze ongunstige toestand was ontstaan, werden onze edele voorvaderen, de Erskines en hunne mede strijders door God aangegord, om voor de waarheid pal te staan. Zij gaven een getrouw getuigenis tegen de heerschende dwalingen en misbruiken des tijds. Een banier werd hun geschonken om voor de zaak der waarheid te ontrollen. Toen zij door de heerschende partij werden beteugeld en afgezet, verkozen zij, liever

dan één jota van waarheid en pligt af te wijken, gehoor te geven aan de inspraken van hun geweten en verlieten eene kerk, waarin zij waren geboren en die zij vurig hadden bemind. De Voorzienigheid zegende de pogingen dezer onverschrokkenen mannen, die zoo groote mate van zelfopoffering betoonden.

Door den ijver en de toegenegenheid hunner gemeenten ondersteund, werden zij bekwaam gemaakt om het brood des levens aan duizende zielen te verkondigen, die anders door gebrek aan kennis hadden moeten omkomen. Het was voornamelijk aan hun ijver te wijten, dat de godsdienst voor een volkomen ondergang in het land werd behoed. Langzamerhand is het getal hunner vrienden en volgelingen toegenomen, zoodat de kerk, die, toen zij op nieuw te voorschijn trad, slechts 4 predikanten telde, er thans meer dan 500 bezit. Het kleine is tot duizend geworden en het geringe eene groote menigte. Te gelijkertijd oefende onze kerk een grooten en weldadigen invloed uit op de staatskerk. Het geestelijk leven keerde er weder in terug; omstreeks het begin dezer eeuw ging zij een tijdperk van hervorming, geloof en ijver te gemoet. De ijskoude boeijen van het rationalisme werden verbroken; uit haar boezem trad een andere afgescheidene kerk ten voorschijn, grooter dan de onze, namelijk de vrije Schotsche kerk. Zij telt ongeveer 700 gemeenten, waar even als bij ons, de zuivere leer wordt verkondigd der genade Gods, heerschende door regtvaardigheid tot in het eeuwige leven, door Jezus Christus onzen Heere.

Het is onder zulke omstandigheden niet te verwonderen, Broeders! dat wij weltemoede zijn, bij U eene kerk aan te treffen, de onze niet alleen in leer en regering, maar evenzeer in oorsprong en toestand gelijk en waarvan wij durven voorspellen dat haar toekomst evenzeer met de onze zal overeenkomen. Uwe kerk geeft even als de Presbyteriaansche een krachtig getuigenis; allengskens zal zij een machtigen invloed uitoefenen door de kerk der natie weder op de oude en regte paden terug te brengen. Uwe kerk telt even als weleer de onze, voornamelijk armen naar de wereld onder hare leden; er zijn niet vele rijken, niet vele edelen; doch gij zult ondervinden dat gij zult blijven in staat gesteld, in uw onderhoud te voorzien, zonder genoodzaakt te zijn, onderstand te vragen van den Staat. In het bewaren dezer onafhankelijkheid bestaat uw behoud, uw geluk, uwe waardigheid. Het is uw levensbeginsel. Vreest niet! onze kerk had in den beginne met vele moeilijkheden en veel tegenstand te kampen, doch wij zijn dit alles te boven gekomen. Onze

predikanten werden karig bezoldigd; zij hadden slechts weinige middelen om in hun onderhoud te voorzien, en thans worden zij allen rijkelijk gesalariëerd door de vrijwillige bijdragen hunner kudden. Wij onderhouden niet alleen onze eigene predikanten, maar zenden ook zendelingen en onderwijzers naar alle deelen der wereld. Wij hebben zendelingsposten in Canada, in Jamaica, in Trinidad, in Australië, in Afrika, in oud Calabar, in het Kafferland, in Syrië en in Indië. Daarenboven geven wij onderstand aan vele genootschappen en kerken op het vasteland van Europa, nl. in België en Frankrijk. Voor de zendelingen der Synode brengen wij jaarlijks eene som van 26,000 pond sterling (312,000 gulden) bijeen.

Doch thans moet ik eindigen, Broeders. Nogmaals hartelijk dank voor de gulle ontvangst die mij en mijne broeders te beurt valt. Wij zullen aan de onzen veel van U hebben te vertellen, dat de levendigste belangstelling zal inboezemen. Wij bidden vurig dat de vrede Gods onder U wone, dat God U meer en meer zegene. Dat Zijn goede Geest U leide in al uwe beraadslagingen als Synode, en dat Hij uwe gemeenten vertrooste, versterke en uitbreide."

Hierop sprak de Heer JOHN DICK PADDIE, Ouderling van de Vereenigde Presbyteriaansche Kerk in de Bristolstraat te Edinburgh:

"Ik gevoel dat het geen klein voorregt is mede afgevaardigd te zijn met de uitstekende leeraren, die reeds tot U gesproken hebben, en met hen de gevoelens der Christelijke broederschap en liefde u te vertolken, die de Vereenigde Presbyteriaansche Kerk van Schotland jegens u koestert.

Ik gevoel dat een bezoek, als hetwelk wij U thans brengen, alleraangenaamst is en allernuttigst, omdat het gelegenheid geeft die kracht in ons gemeen geloof in het leven te roepen, waardoor mannen, die van elkaâr gescheiden zijn door vaderland, taal en zeden, toch jegens elkander als broeders kunnen gevoelen, en leeren dat, hoewel 't verschil groot is, dat hen als menschen van elkander scheidt, dit als niets wordt, vergeleken met den éénen geest, die hen vereenigt als Christenen.

Mijne eerwaarde ambtgenooten kunnen aangemerkt worden, als meer bijzonder u de gevoelens van de Leeraren onzer kerk te hebben meêgedeeld; van hen, wier groote roeping het is 't Evangelie te prediken en het volk te onderwijzen. Mogelijk

kunt gij mij beschouwen meer als het orgaan van het groote ligchaam der leden. En hoewel de gevoelens van de Leeraren der Vereenigde Presbyteriaansche Kerk jegens u warm mogen heeten, zoo geloof ik toch, dat ze ten volle gedeeld worden door hare leden in het algemeen. Zij bezitten, naar ik meen, in een ruime mate dien geest van Christelijke philanthropie, die zich aan hen die buiten de kerk zijn, openbaart in zendingsspingen tot hunne bekeering, en aan degenen die er toe behooren, welken naam zij ook mogen dragen, in een vurige belangstelling in, en gebed om hun welzijn en het toenemen onder hen van een levend geloof.

Wanneer hunne belangstelling zoo groot is in allen, die vasthouden aan het waar geloof, dan behoef ik nauwelijks te zeggen, dat die belangstelling nog veel grooter is in dezulken die, gelijk gij, den standaard der waarheid ophouden in 't midden der dwaling, en tegenover veel dat geschikt is om u te ontmoedigen en ter neêr te slaan. Maar het grootst wordt zij door het feit, dat de geschiedenis van uwe kerk — zoo zeer overeenkomt met die van het verleden van onze kerk, en dat uwe kerk zoo naauw vereenzelvigd is met de onze in leer en tucht, en in de wijze van kerkregeren.

Gij hebt heden reeds iets gehoord van de geschiedenis van onze kerk; en hoewel het waar is, dat onze afscheiding van de staatskerk niet zoo zeer, als de uwe, geboren werd uit de noodzakelijkheid om het zuiver Evangelie van onzen gezegenden Zaligmaker te bewaren, en te protesteren tegen het bederf en de dwalingen, die het geloof hadden misvormd; als wel uit de noodzakelijkheid om het regt van het Christelijk volk, om zelf zijn leeraren te kiezen, te handhaven; toch lijdt het geen twijfel, dat onze afscheiding een goed deel van haren voorspoed daaraan te danken heeft, dat, terwijl het Evangelie in de Staatskerk maar flauw en gebrekkig gepredikt werd, het in onze kerk steeds verkondigd is met vrijheid en volheid en vuur.

Daar is ééne omstandigheid waaraan wij, onder den goddelijken zegen, in geen geringe mate den wasdom onzer kerk toeschrijven en de bewaring van hare zuiverheid; het is deze, dat zij altijd onafhankelijk is geweest van de hulp van den staat, en nimmer ondersteuning gezocht heeft, anders dan in de gaven van het volk, uit vrije beweging geschied. Het is zoo, het beginsel der onafhankelijkheid van de Kerk van den Staat werd door de stichters der Vereenigde Presbyteriaansche Kerk niet gehuldigd, en zij zelve heeft het nog niet formeel aangenomen;

maar het wordt toch tegenwoordig eenstemmig als een levensbeginsel der kerk en van het hoogste belang beschouwd; en ik mag mij beroepen op mijne eerwaarde ambtgenooten, dat zij alle andere ondersteuning dan die, welke de leden der kerk uit eigen beweging geven, zouden weigeren; en ik durf van de leden onzer kerk verzekeren, dat zij hun regt om hunne Leeraren en de instellingen der kerk zonder bijstand te onderhouden, als een van hunne dierbaarste voorrechten zouden handhaven. Iedere Christelijke pligt brengt een Christelijk voorrecht met zich, en hij die nalaat de Christenpligt van het geven met ijver te betrachten, zal welhaast dien zegen verliezen, die naar het woord van God in ruimer mate rust op hem die geeft, dan op dengeen die ontvangt. Zoo is onze kerk, in haar begin kleiner en zwakker dan de uwe, onder den goddelijken zegen toegenomen tot dien trap van uitwendigen bloei, waarin gij vernomen hebt, dat zij zich thans mag verblijden.

Het is onze vurige bede, dat uw kerk moge bloeien en toenemen, gelijk de onze gedaan heeft, en niet alleen hare eigene inwendige zuiverheid bewaren, maar ook een schijnend licht zijn moge voor het groote ligchaam der natie rondom haar!"

Bijlage B.

VERSLAG VAN DE VERRIGTINGEN DER SYNODALE COMMISSIE.

Waarde Broeders!

Sinds de laatstgehoudene Synode te Leijden in 1857, zijn ons verschillende zaken ter behandeling voorgekomen. Sommige hebben betrekking tot de geheele Kerk, andere tot eenige plaatselijke Gemeente of ook tot bijzondere leden. Zij kunnen daarom in algemeene en bijzondere zaken onderscheiden worden.

1. Tijdens de genoemde Synode te Leyden gehouden werd, is eene Ministeriële missive ontvangen met betrekking tot de zaak, waarover reeds geruimen tijd bij de Hooge Regering was aanzoek gedaan; de erkenning namelijk der Gemeenten als een ligchaam onder den naam van *Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk*. Overeenkomstig het besluit daarop door de genoemde Synode genomen, zie art. 90 der Handelingen, is door de Commissie te werk gegaan. Zij heeft zich per request vervoegd tot den toenmaligen Minister van Eeredienst. Daarbij

werd het verlangen te kennen gegeven om als Kerk, onder den naam van Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk, door den Staat erkend te worden; welk verlangen als regtmatig, met onderscheidene redenen werd aangedrongen. De toenmalige Minister WIARDI BECKMAN, deelde hierop bij Missive van den 12^{den} Augustus 1857 aan de Commissie mede, dat ZExc. niet instemde met de beschouwingen der Commissie, betreffende de billijkheid van eene erkenning der Christelijke Afgescheidene Gemeenten onder den naam van Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk. In deze Missive werden redenen aangevoerd voor het oordeel van den Minister en verklaarde ZExc. niet anders bij Z. M. den Koning het voorstel om als Kerk erkend te worden, te kunnen ondersteunen, dan in geval de naam Christelijke Afgescheidene Kerk aangenomen werd.

De redenen door den Minister aangevoerd, kwamen echter aan de Commissie niet geldig voor; waarom zij aangedrongen heeft, dat, zelfs zonder de ondersteuning van den Minister, het adres der Gemeenten, waarin de bedoelde erkenning gevraagd is, aan Z. M. mogt worden voorgelegd. Dit is geschied. Weldra kwam het antwoord terug. In dato 3 October 1857, is eene Kabinetsbeschikking van Z. M. van den 26sten September, N. 68 medegedeeld, waarin gemeld wordt:

„Dat de Regering volgens Art. 165 der Grondwet verplicht is om de Kerkgenootschappen te beschermen, hen behoort te handhaven bij hunne regten, en dat derhalve aan Afgescheidenen van het Hervormde of Gereformeerde Kerkgenootschap, geene toelating of erkenning kan worden verleend, onder den naam, waarop alleen dat Kerkgenootschap aanspraak heeft;

„dat dan ook al de toegelaten *Christelijke Afgescheidene* gemeenten haar erkend bestaan in den Staat hebben verkregen onder dien naam, maar niet onder den naam van *Christelijke Afgescheidene Gereformeerde gemeenten*;

„en dat derhalve de vereeniging van die gemeenten tot een kerkgenootschap wel kan worden erkend onder den naam welken de gemeenten dragen, en dus als *Christelijk Afgescheidene Kerk*, maar niet als *Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk*.”

Thans oordeelde de Commissie bij de Vertegenwoordigers des volks hulp te moeten zoeken. Na zich in dato 16 November 1857, wederom per request, bekleed met redenen, aan Z. M. den Koning gevend te hebben, met verzoek dat op de vermelde kabinetsbeschikking mogt teruggekomen worden, heeft zij een request gezonden aan de Staten Generaal, Tweede

Kamer, om deze te bewegen, het verlangen der gemeenten bij Z. M. den Koning te ondersteunen.

Eenige leden hebben de zaak besproken, doch verder is geen antwoord op deze requesten ingekomen.

In het jaar 1858 hebben wij nieuwe pogingen aangewend om het beoogde te verkrijgen. De vroeger genoemde Minister van Eeredienst was afgetreden. Toen op het einde van dat jaar de Minister BOSSCHA aan het hoofd stond van het departement van Eeredienst, zijn wij te 's Hage zamengekomen. Bij deze gelegenheid is audientie door ons verzocht bij Z. M. den Koning; doch wij kregen ten antwoord dat Z. M. aan dit verzoek niet kon voldoen, maar de Commissie uitnoodigde om de belangen voor welke zij verzocht ten gehoor te worden toegelaten, schriftelijk aan Z. M. te willen inzenden. Toen de Commissie bij den Minister van Eeredienst was toegelaten, kreeg zij de toezegging dat ZExc. zou medewerken om het verlangde te verkrijgen, wanneer het ZExc. bleek uit een door ons op nieuw in te zenden request aan Z. M. den Koning, dat er redenen bestaan om aan het meer vermelde verzoek te voldoen. Ten gevolge van deze toezegging is nogmaals een uitvoerig request aan Z. M. den Koning gezonden; doch ofschoon er thans veel hoop was op een gunstig gevolg, nogtans werd deze hoop verijdeld, en is een antwoord ontvangen, dat in hoofdzaak met het vroegere overeenkwam; terwijl namelijk als hinderpaal tegen de erkenning bij voortdoring werd aangemerkt de titel van *Christelijke Afgescheidene GEREFORMEERDE Kerk*. Het bedoelde request en het antwoord der Regering zijn in onze weekbladen openbaar gemaakt. Na de ontvangst van dit antwoord, heeft de Commissie geoordeeld, voor het tegenwoordige niets meer in deze zaak te kunnen doen. Zij heeft daarom ook geen gevolg gegeven aan een voorstel van den Ouderling VAN ANDEL om een request, door ZEd. geconcipieerd, aan de Tweede Kamer aan te bieden; en ofschoon de belangen der Kerk nog in genoemde Kamer ter sprake zijn gebracht ten gevolge van een ingediend verzoekschrift, dit is niet geschied door de Commissie, maar door genoemden Ouderling van de Gemeente te 's Hertogenbosch.

De Commissie stelt daarom aan de Synode voor, dat zij bepale, of na de verkregene ondervinding, nog op de erkenning door den Staat op dezelfde wijze als tot hiertoe gevraagd is, moet aangedrongen worden, dan wel of de Synode thans betreffende deze zaak eene andere instructie oordeelt te moeten geven.

treffende het aanknoopen van correspondentie met de Gemeenten in de Transvaalsche Republiek, zie Art. 139, pag. 65 van de handelingen dier Synode, hebben wij geoordeeld twee afgevaardigden naar genoemde Republiek te moeten zenden. Daartoe zijn allereerst benoemd de Predikant N. H. DOSKER te Almkerk en de Ouderling J. VAN ANDEL te 's Hertogenbosch. Deze beide broeders hebben ons geschreven de benoeming niet te kunnen aannemen. Later is Ds. D. POSTMA, Predikant te Zwolle, tot afgevaardigde gekozen en heeft deze roeping opgevolgd. ZEW. heeft in last gekregen op de plaats zelve onderzoek te doen naar den godsdienstigen toestand van onze stam- en geloofsgenooten in de Transvaalsche Republiek, broederlijke betrekkingen aldaar aan te knoopen, en in alles te handelen gelijk hem zelve het nuttigste zou voorkomen in het belang van Gods Koninkrijk en van onze stam- en geloofsgenooten op Zuid-Afrika's oostkust.

Om zooveel mogelijk een goede ontvangst aan onzen afgevaardigde te bezorgen, hebben wij brieven van aanbeveling verzonden aan de Synode der Nederduitsch-Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, alsmede aan de Overheid in de Transvaal en aan de Kerkeraden der Gemeenten te Lijdenburg, Rustenburg, Potchefstroom, Zoutmansbergen en Suikerboschlanden. Van den Actuaris der Synode in Zuid-Afrika, is hierop een beleefd en broederlijk antwoord gevolgd met eenige inlichtingen omtrent den toestand der Gemeenten in de Transvaal. Met betrekking tot de reis, de aankomst in Z.-Afrika, de ontvangst en de ontmoetingen van onzen afgevaardigde, hebben onze weekbladen de berigten medegedeeld; gelijk ook op dezelfde wijze de tijding is verbreed geworden van eene Kerkelijke scheiding, die kort na de aankomst van Ds. POSTMA is ontstaan. Deze scheiding heeft zich al meer en meer uitgebreid en is ook tot den Oranje-Vrijstaat doorgedrongen. Zoodra deze gebeurtenis bekend is geworden, zijn de leden der Synodale Commissie bij elkander gekomen om daarover te beraadslagen, ook ten gevolge van een brief van den Heer P. E. FAURE, Praeses van de Synodale Commissie in de Kaap-Colonie; in welken brief aanmerking gemaakt werd op het gedrag van onzen afgevaardigde met betrekking tot deze scheiding. Wij zagen ons niet in staat den brief van den Heer FAURE te beantwoorden, omdat wij niet genoegzaam bekend waren met den toestand van zaken; en, terwijl wij van dezen toestand zóó geheel verschillende indrukken

door de vroegere en de latere berigten uit Z.-Afrika hadden ontvangen, daarom hebben wij in een brief aan Ds. POSTMA verzocht ons inlichtingen te willen geven. Bij gelegenheid van deze zamenkomst heeft de Commissie tevens geoordeeld Ds. POSTMA nog niet te moeten ontslaan uit zijne betrekking als afgevaardigde van de Kerk naar de Transvaal; welk ontslag door hem gevraagd is, omdat ZEw. zich ginds als Leeraar aan eene Gemeente verbonden heeft. Later hebben wij antwoord op ons verzoek om inlichting ontvangen, en deelen dit antwoord hier mede:

„Rustenburg, den 3 December 1859.

*Aan de Hoog Eerw. Synodale Commissie der
Christelijk Afgescheidene Gereformeerde
Kerk in Nederland.*

HoogEerwaarde en VeelGeliefde Broeders in den
Heere!

De genade des H. Geestes zij Ulieden met Gods Gemeente in Nederland rijkelijk vermenigvuldigd! Amen.

Uwen brief van den 1sten Sept. heb ik in welstand ontvangen en hoewel ik nog niet weet of ik nu alles naar Nederland kan schrijven wat ik gaarne aan U en anderen tegelijk verzond, zet ik mij toch maar neder om uwe twee vragen te beantwoorden.

Uwe eerste vraag is: Waarvoor *ik* de Nederduitsch Hervormde Kerk in dit land verklaar? Mijn antwoord hierop is kort. Vóór haar genomen besluit te Pretoria, U reeds gemeld, beschouwde ik haar als de gemeente des Heeren, ziende op haar belijdenis en getuigenis daaromtrent, hoewel zij mij *zwak* en donker voorkwam, maar ik heb willen *gelooven*, zoo lang ik niet anders *zag*. Maar bij het nemen van dat besluit heb ik gezien, dat de door mij geachte zwakheid een hardnekkig en verkeerd *beginsel* was, n.l. *eigengoeddunken* boven den Bijbel, hetwelk is tegen den Bijbel. Dit moet echter niet van allen dier zijds gezegd worden, maar dit was en is nog hun *heerschend* beginsel. Daarom zeide ik in die Vergadering „dat bij zulk een besluit de paus geboren wordt al is hij dan nog maar klein en zwak.” En vermaande met vele woorden en met veel zachtmoedigen ernst, ja met vele langmoedigheid, tegen zulk een doen. Doch vruchteloos. Zoo werd het mij onmogelijk om onder dat besluit — en onder die openbaarwording van den geest dier Kerk, onze hulp toe te zeggen of ook in eigen persoon te verleenen. Daarom heb ik ook het uittreden van de broeders onzerzijds voor wettig, eerlijk en pligtmatig kunnen verklaren en mij verplicht gevoeld, door hen daartoe groeppen, hen

als eene Gereformeerde Gemeente te ordenen. De Nederduitsche Hervormde Kerk heeft naderhand wel, op verzoek der Overheid, haar besluit gewijzigd, maar haar *beginsel* niet verlaten, daarom is het ons nog niet mogelijk geworden, op aanzoek van de Overheid, met haar te hereenigen.

Om haar *nu* echter in statu quo voor eene valsche Kerk te verklaren, daartoe gevoelen wij ons *nog niet* geroepen. Gaat zij zoo voort, dan zeker zal dat karakter niet uitblijven, maar duidelijk voor den dag treden. Maar *nu* toonen wij nog maar altoos aan, dat zij *dwaalt* en waarschuwen voor ergere gevolgen. Doch al wat ik ten dien opzichte doe, moet geschieden met veel voorzichtigheid en zachtmoedigheid, met het oog op hunne weinige ontwikkeling, alsmede met het oog op hunnen leidsman. Word ik door Ds. v. D. HOFF verzocht op zijne plaats eens voor hem te prediken, zonder dat hij mij ergens toe verbindt boven hetgeen bij de Gereformeerde Kerk als belijdenis en dienst bekend is, ik vind daarin dan geene de minste zwaarigheid; ik meen veeleer daardoor de schoonste gelegenheid te vinden voor het *openbaren* der waarheid. En omdat velen zijner gemeente dat verlangen, doet hij het zeker. Hij zelf zegt mij ook lief te hebben. Ik laat dat voor den Heere; maar *volg* biddend in dezen *engen weg* de Voorzienigheid Gods. Zoo word ik soms op reis ook door de Ouderlingen zijnerzijds verzocht en wij vinden ons geroepen zulk een verzoek te vervullen, zooveel als ons mogelijk is. Men moet *hier* zijn om de zaak *in de omstandigheden* te kunnen beoordeelen. Geloof mij, dat ik in dezen weg meer dan gewone wijsheid van boven *noodig* heb en mij gedurig daaraan *diep* behoeftig gevoel.

Uwe tweede vraag: „Na de scheiding schijnt UEw. Kerke-lijke gemeenschap te houden met hen van wie gij gescheiden zijt, door namelijk voor hen te prediken, zonder daarbij tegen hunne kerkelijke inrigting te getuigen” (?). Ik zoude denken, dat ik daarop reeds even hier boven geantwoord heb, maar ik heb dat geschreven in betrekking tot ons land (de Republiek) en ik beschouw deze vraag als in verband tot mijne prediking te Bloemfontein voor Ds. MURRAY; daarom zal ik daarop afzonderlijk antwoorden.

Mijn antwoord is in hoofdzaak hetzelfde als zoo even, maar de omstandigheden en ook de personen verschillen. „Kerkelijke gemeenschap” heb ik echter met geene andere Kerk in Z.-Afrika, maar wel onderhoud ik eenen vriendelijken omgang met hen, die dit van mij begeeren; en verlangt men dat ik in hunne

kerken preek, zonder mij tot iets te verplichten, dat mijn geweten zoude bezwaren, dan acht ik mij daartoe, zooveel mij mogelijk is, geroepen. Ik zie zulke verzoeken aan als wenken van Gods *bijzondere* voorzienigheid in mijnen weg. En geheel opregt en onbeschroomd getuig ik, in private gesprekken, in het openbaar en aan de Synode van de Kaap, tegen datgeen wat ik bij hen onhoudbaar of verkeerd opmerk, zooveel ik daartoe maar de gelegenheid kan vinden. Ik meen U reeds geschreven te hebben wat ik door den Actuarius Synodi aan de Synode laat weten over haar schrijven aan de Synode der Nederduitsch Hervormde Kerk in Nederland; en in dien geest is mijn geheel gedrag, zoo ver ik mijzelf in dezen ken. En ik hoop, dat dit U reeds uit mijn openbaar schrijven, voor hier en voor Nederland, mag gebleken zijn. Uit de Evangelische Gezangen laat ik nergens meer zingen. Gij maakt melding over het schrijven tegen mij, door U in Nederland gelezen. Aan Dr. HOFFMEIJER te Colisberg, heb ik over zijn schrijven in „de Kerkbode” No. 14 geschreven „dat ik hem uit liefde tot zijne bekeering in dezen de opmerking maak, dat hij zich zwaar bezondigt tegen het 9de gebod van de Wet des Heeren. En verzoek hem te zeggen aan hem, die het verslag van de Vergadering te Mooi-rivier geschreven heeft (voorkomende in Elpis), zoo hij hem kent, dat ik tegenover dat verslag lees Ps. 37 en 119, en roep den God der waarheid aan. (Dat verslag mist echter allen vorm van een verslag. De Schrijver daarvan schijnt *driest* partijdig te zijn). Op al het raaskallen ben ik stil met de woorden: „Uw Vader die in het verborgen ziet enz.” Maar op het schrijven van Prof. HOFFMEIJER heb ik geschreven, verschenen in „Kerkbode” No. 18. Ik hoop Gij hebt dat reeds gelezen.

Aangaande mijne betrekking als „afgevaardigde” heb ik altoos zoo beschouwd, dat, wanneer ik weder te huis was gekomen en mijn rapport naar behooren had gedaan, ik dan ophield Afgevaardigde te zijn; of ook zoodra ik hier eene Kerkelijke bediening zoude hebben aanvaard. Het spreekt van zelf, dat ik in die functie mij bleef beschouwen, totdat ik daarover van de Synodale Commissie het noodige schrijven had ontvangen. Op uw schrijven dat ik *nu* ontvangen heb en waarin Gij meldt, dat Gijlieden mij nog *blijft beschouwen* als de afgevaardigde van de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk in Nederland, zal ik mij dus gewillig zoo blijven achten, totdat ik een ander schrijven van U zal hebben ontvangen.

ten dienste zijn, ik ben daartoe ten volle bereidvaardig en acht, dat dan de naam van *correspondent* welvoegelijker zoude zijn.

WelEerw. Heeren!

Zeer geliefde Broeders in Christus!

Ik ben met hartelijke groete en heilbede,

Uwe U liefhebbende en U hoogachtende Dienaar
en Medebroeder in den Heere;

D. POSTMA."

Van twee Gemeenten die door afscheiding ontstaan zijn, de eene te Reddersburg in den Oranje-Vrijstaat, de andere te Burgersdorp hebben wij ook brieven voor deze Synode ontvangen, die wij U verzoeken te mogen voorlezen opdat de Vergadering haar oordeel kan uitbrengen over al hetgeen tot deze zaak betrekking heeft.

Wat de kosten aangaat, die veroorzaakt zijn door de zending naar de Transvaal, gedeeltelijk zijn zij bestreden uit hetgeen in de kas voor de zendingszaak aanwezig was, en gedeeltelijk door vrijwillige collecten en bijdragen. Tot hiertoe is eene som van f 2327,20 voor deze zaak gevorderd, die echter nagenoeg gedekt is.

Nog moeten wij hier vermelden, dat een brief is ingekomen van den Ouderling J. VAN ANDEL te 's Hertogenbosch, met begeleidende brieven van de Kaap en van Bloemfontein in Z.-Afrika, waarin aanzoek gedaan werd om een Leeraar en onderwijzers over te zenden. Wij hebben geantwoord, dat wij, zonder advies van Ds. POSTMA, in geen geval over zulke zaken kunnen handelen, en dat de Synodale Commissie ook geene meerdere kosten kon maken, zoo lang zij hiertoe niet gematigd werd.

Later is ons door Ds. POSTMA het berigt toegezonden, dat door Gemeenten in de Transvaal en den Oranje-Vrijstaat beroepingen zijn uitgebragt op sommige Leeraars in onze Kerk, en werden wij tevens verzocht om de bedoelde Leeraars te benoemen tot de betrekking waartoe zij geroepen zijn. Wij hebben geoordeeld ons met zoodanige beroepingen niet te moeten inlaten.

3. In het jaar 1858 zijn uit Schotland eenige afgevaardigden van de Vereenigde Presbyteriaansche Kerk overgekomen, om onderzoek te doen naar den toestand van Gods Koninkrijk hier te lande. Ten gevolge van dit bezoek hebben wij eene uitnoodiging ontvangen, dat afgevaardigden van de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland de Synode te Edinburgh in 1859 mogten bijwonen. De Provinciale Vergadering

van Gelderland dit vernomen hebbende, heeft ons verzocht aan die uitnoodiging gevolg te geven, en heeft, toen de Commissie goed vond, dat twee van hare leden de Synode te Edinburgh zouden bijwonen, hen van een lastbrief aan deze Vergadering voorzien. De beide bedoelde leden hebben dien ten gevolge de Synode der Vereenigde Presbyteriaansche Kerk van Schotland bijgewoond, en zijn aldaar met alle blijken van broederlijke genegenheid ontvangen. Een verhaal der ontmoetingen bij deze gelegenheid, is door onze weekbladen openbaar gemaakt; waarin tevens vermeld is, dat de kosten, die in het belang van deze zaak gemaakt zijn, door een Ouderling van genoemde Kerk zijn gedragen.

4. De Commissie heeft een brief ontvangen in dato 3 December 1857, van het lidmaat S. KRIKKE te Dedemsvaart, behelzende klagten over het onregt, dat volgens zijne bewering, hem door den Leeraar en de Ouderlingen aldaar is aangedaan. Wij hebben ons niet bevoegd verklaard om hierover te handelen.

5. Van de Klassicale Vergadering van Rotterdam is eene missive ontvangen, in dato 17 November 1857, betrekkelijk het niet toelaten van oefenaren uit andere Gemeenten. Ook in deze zaak hebben wij geoordeeld niet als Synodale Commissie eene uitspraak te kunnen doen.

6. De Kerkeraad te Hellevoetsluis heeft in dato 22 Januarij 1858, raad verzocht, betreffende het verkrijgen van gelden tot oprigting van een grooter kerkgebouw. Hierop hebben wij als ons gevoelen medegedeeld, dat men geene grootere kosten moet maken dan die men met grond denken kan uit eigen middelen te kunnen bestrijden.

7. De Klassis van Schiedam heeft in dato 23 Maart 1858, eene korte en duidelijke verklaring gevraagd van de Artikelen 55 en 166 onzer jongst gehouden Synode te Leijden. Hierop is geantwoord, dat zulks niet behoort tot de bevoegdheid der Commissie.

8. Van den Heer Vos te Andijk is een brief ontvangen in Februarij 1858, met verzoek hem bij te staan tegenover de kerkelijke uitspraken in zijne zaak. Dit verzoek is afgewezen.

9. In dato 23 Junij 1858, heeft de Klassis van Almkerk verzocht, dat de Commissie de Christelijk Afgescheidene Gemeenten mogt opwekken om, wegens de aanhoudende droogte, waardoor het veldgewas gevaar liep van te verderven, en wegens andere zichtbare oordeelen des Heeren, zich openbaar en gemeenschappelijk tot het gebed af te zonderen. Een dergelijk verzoek

is eenige dagen later gedaan door de Klassis van Hattem. De Commissie heeft op deze aanvragen geantwoord, dat zij niet op aanzoek van een Klassis mag handelen, blijkens den lastbrief haar door de Synode gegeven; waarom een Kerkeraad of Klassis, verlangende dat een biddag worde afgezonderd, behoort te zorgen, dat de zaak op de Provinciale Kerkvergadering worde overwogen; terwijl ook ieder Kerkbestuur in zijn eigen ressort zulk een dag kan afzonderen.

10. Een brief geteekend met letter S. is ingekomen in dato 10 Augustus 1858, behelzende eenige beschouwingen over den toestand der Kerk, en aanzoek om de eenigheid te bevorderen. Deze brief is ter zijde gelegd.

11. Door den Kerkeraad te Lioessens is per brief in dato Augustus 1858, het verzoek gedaan, dat eene verklaring mogt gegeven worden van de uitdrukking, voorkomende in Artikel 154 van de laatst gehoudene Synode te Leyden; „dat ontwikkeling zoowel als jaren in aanmerking moeten komen met betrekking tot den doop der kinderen.”

Hierop is geantwoord, dat zulke vragen niet aan ons, die volstrekt geene uitspraak kunnen doen als Synodale Commissie, in zaken de leer betreffende, maar aan de Kerkbesturen gedaan moeten worden. Nogtans hebben wij als ons particulier gevoelen er bijgevoegd, dat met de gezegde uitdrukking de vatbaarheid van het verstand bedoeld wordt.

12. In September 1858, heeft Ds. A. G. DE WAAL ons een brief geschreven met de vraag, of het hem geoorloofd was eene algemeene opwekking te doen ten einde gelden te verzamelen tot aankoop van een geschikt gebouw te Haarlem, waarin de godsdienst zou kunnen uitgeoefend worden. Wij hebben geantwoord met verwijzing naar de Handelingen der Synode van 1854, pag. 47 Art. 5, laatste gedeelte; en pag. 63 Art. 6, en Synode 1857, pag. 32 Art. 45.

13. In dato 14 Februarij 1859, is een brief ontvangen van het lidmaat C. J. STIPHOUT te Amsterdam, meldende zijne bezwaren met betrekking tot den doop. Het voorstel van den schrijver was, dat, terwijl toch de Hervormde Kerk als de valsche Kerk verlaten is, allen die daarin gedoopt zijn en nu tot de Afscheidene Kerk behooren, zonder eenige opschudding gedoopt zullen worden.

Wij hebben dezen broeder met zijne bezwaren gewezen op het Kerkbestuur waaronder hij behoort.

14. Van de Klassicale Vergadering van Rotterdam is in

April 1859, eene missive ingekomen, waarin verklaard werd, dat de Klassis van dien naam, het wenschelijk geoordeeld heeft, dat op het eiland Overflakkee een gebouw tot godsdienstoefening ingerigt en een goed regtzinnig Evangelieprediker gezonden worde, opdat aldaar, onder den zegen des Heeren, vele zielen voor Gods Koningrijk mogten gewonnen worden en niet de eene of andere rigting het terrein aldaar inneme, zoodat het overblijfsel der Gemeente zou vernietigd worden.

Wij hebben geantwoord met verwijzing naar de Synode van 1854, pag. 63, Art. 6, laatste gedeelte.

In dato 4 October 1859, heeft genoemde Klassis zich nogmaals en thans in meer uitvoerige missive tot ons gewend, in het belang van dezelfde zaak. Hierom zagen wij ons op nieuw verplicht, met herinnering aan het bepaalde door de Synode te Zwolle, betreffende het vragen van onderstand, de Klassis tot de Provinciale Vergadering van Zuid-Holland te verwijzen; terwijl deze Vergadering, en niet de Klassis, indien het noodig bevonden werd, de zaak tot de Synodale Commissie zou moeten brengen.

15. Door de Provinciale Vergadering van Noord-Holland is in dato 2 Augustus 1859, onze toestemming verlangd om door middel van onze Weekbladen, liefdegiften te vragen ten behoeve van een lidmaat der Gemeente te Urk, die in een storm zijn vischschuit verloren, daardoor eene schade van *f* 1000.— geleden heeft, en van het middel van bestaan voor hem en zijn huisgezin verstoken is. Dit is toegestemd.

16. In dato 15 September 1859, heeft Ds. J. BEIJER te Leeuwarden, ons verzocht redenen te geven, waarom wij ons niet konden inlaten, zoo als wij aan ZEW. verklaard hadden, met het beroep, dat door eene Gemeente in de Transvaal op ZEW. is uitgebragt. Wij hebben geantwoord, dat wij wel in correspondentie getreden zijn met onze stam- en geloofsgenooten in de Transvaal, en dat de Kerk groote bewijzen van hare hulpvaardigheid heeft gegeven door het afzenden van Ds. POSTMA, maar dat het beroepen van Leeraars door de Gemeenten in Zuid-Afrika, geheel buiten onze bemoeijing ligt, en dat wij ons, zonder magtiging van de Kerk, onbevoegd achten ons te mengen in beroepingen, die van daar uitgaan, of ze te bekrachtigen of slechts eenigermate te wettigen.

17. De Kerkeraad der Gemeente te Dalſen heeft ons inlichtingen gevraagd betreffende het voorstel, dat in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedaan is om de Kerk met *f* 6000.— te

subsidieëren, en dat de toelage uit 's lands schatkist, gelijk ook voorgesteld is, uitsluitend bestemd zal worden voor de Theologische School. Hierop is geantwoord, dat de Synodale Commissie geene aanvraag bij de Tweede Kamer gedaan heeft.

18. Uit Weesp, Provincie Noord-Holland, is in dato 2 Januarij, 1860, inlichting gevraagd aangaande den weg, die ingeslagen moet worden, om vrijstelling van belasting te krijgen voor een gebouw, dat eenige leden aldaar, die geene plaatselijke Gemeente uitmaken, tot godsdienstoefening ingerigt hebben. Hierop is geantwoord dat, naar het oordeel der Commissie, de belasting betaald moet worden, zoolang zich te Weesp geene gemeente heeft laten erkennen.

19. Het bericht is ons medegedeeld, dat twee huisgezinnen der Gemeente op Urk, groot verlies door een storm geleden hebben. Van het eene waren de huisvader met zijn bijna achttienjarige zoon en een knecht in de golven omgekomen. Van beide waren de vischschuiten vergaan, en daarmede de middelen van bestaan verloren. Toen bij de eerste mededeeling van dezen ramp, de Provinciale Correspondent van Noord-Holland verzocht, dat, met vermelding van dit geval in de Weekbladen, liefdegiften mogten gevraagd worden, hebben wij geantwoord; dit verzoek niet te kunnen inwilligen, zoolang ons niet bleek, dat het namens eene Provinciale Vergadering gedaan werd. Later toen het verzoek gedaan werd door de Provinciale Kerkvergadering van Noord-Holland, is het ingewilligd.

20. Van het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Bijbelgenootschap heeft de Commissie eene missive ontvangen, vergezeld van eene circulaire, volgens welke men zich voorstelt de uitreiking van een Bijbel bij de inzegening des huwelijks, zoo mogelijk tot eene gewoonte te doen worden, en tot dat einde de Bijbel aan de afdelingen voor de helft van den gewonen prijs af te staan. Namens het genoemde Hoofdbestuur zijn wij door deze missive verzocht de verspreiding der Heilige Schrift bij die gelegenheid, waar het zijn kan, aan te bevelen.

21. De Provinciale Vergadering van Noord-Brabant heeft per brief d.d. 13 Febr. 1860, het verzoek gedaan, dat afgevaardigden der Vereenigde Presbyteriaansche Kerk in Schotland worden uitgenoodigd om de Synodale Vergadering der Christelijke Afscheidene Gereformeerde Kerk bij te wonen. Aan dit verzoek is gevolg gegeven.

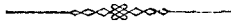
Hiermede hebben wij alles aan Uew. medegedeeld, dat door

ons, in onze betrekking als Synodale Commissie, verrigt is; waarbij wij nog kunnen voegen, dat wij, volgens het bepaalde der Synode te Leyden, van jaar tot jaar aan de Provinciën Noord-Brabant, Zeeland en Groningen, bij beurten, verslag van onze handelingen gegeven hebben.

S. VAN VELZEN.

A. BRUMMELKAMP.

H. JOFFERS.

I N H O U D.

	Bladz.
Voorwoord	I
Zamenstelling der Synode, Leden, Praeses, enz.	1-6, 9, 16, 22, 28, 30, 35, 37, 41, 54
Berisping wegens het niet afvaardigen van Ouderlingen uit de Provincie Zeeland.	4
Orde der Vergadering	5, 7, 14
Verklaring van instemming met de Belijdenisschriften der Gereform. Kerk	6
Commissie voor de ingekomene brieven	7
Secundi-Afgevaardigden	7
Aanmerking op de uitgave der Handelingen van de Synode van 1857	8
Afgevaardigden van de Vereenigde Presbyteriaansche Kerk in Schotland.	2, 6, 9, 10-12, 60
De Circulaire	12, enz.
Verslag van de Synodale Commissie	13, 45, 52, 63
Erkenning der Kerk door den Staat	13, 68
Subsidie door den Staat aan de Kerk te verleenē	13
Restitutie van belasting	13
Beleedigende aantijgingen aan de Kerk gedaan	13
De naam Christelijk Afgescheiden Gereformeerd	13
De vereeniging met de Kruisgemeenten	14-16, 35-38, 40, 52, 53
De Theologische School	16-22
Verslag van de Curatoren der Theologische School	17-21
Emeritaat en pensioen van Ds. T. F. de Haan	22-26, 55
Protest tegen het aanblijven van Ds. A. Brummelkamp bij de Theol. School.	22-24
De beteekenis van het verschil in rigting, in verband tot de leer.	33, 35
Personeel der Docenten	23, 27, 29
Tien behulpseel voor de Docenten	25, 27
Nominatie tot de betrekking van Docent aan de Theologische School	29
Vakken van onderwijs aangewezen aan de Docenten	30
Mogen Docenten leden zijn van de Classicale en Provinciale Vergaderingen?	33
Hoe dikwijls in het jaar zullen de Curatoren vergaderen?	50
Het bijwonen van de Vergaderingen der Curatoren door Predikanten en Ouderlingen	31
De verslagen der Vergaderingen van Curatoren verkrijgbaar voor iederen Kerkeraad	32
Onregelmatige bijdragen ten behoeve der Theologische School	32
Getuigschrift betreffende hen inzonderheid, die uit eene kas voor minvermogende studenten aan de Theol. School zullen opgeleid worden	49

	Bladz.
Art. 8, 76 en 77 der Kerkeoordering van Dordrecht	50, 51
Predikanten die uit het buitenland tot de Kerk overkomen	38
Het kwetsen der eerbaarheid door Predikanten	38
Het gebruik van het lot bij beroepingen	39
Het lidmaatschap van Collegiën van burgerlijke regering	39
" " " de maatschappij van landbouw, van liedertafels en rederijderskamers	39
Het aflezen van publicatiën door kerkelijke bemoeijng	39
Het afkondigen van collecten voor de onderscheidene Kerkgenootschappen	40
De betrekking van postdirecteur, enz.	40
De doop bediend door Leeraars der Kruisgemeenten	41
Moeten kinderen van geëxcommuniceerde ouders gedoopt worden?	42
Getuigen bij den doop van kinderen van doopleden	42
Geoorloofde of ongeoorloofde huwelijken	43
Het zendelingswerk	45—49,
De scheiding in Zuid-Afrika	46
Ds. D. Postma	48
Ds. J. Beijer	48
Gemeenten te Michigan in N.-Amerika	48
B. Veenstra	49
Inwendige zending	49
Een normaalschool	50
Een weeshuis	50
Een weduwenfonds	50
Alimentatie	51
De ontbondene Gemeente te Dingsterveen	52
Benoeming van eene nieuwe Synodale Commissie	52
Ds. P. Dijksterhuis	33—36
Protest tegen eene manier van procederen in de Kerk	34
Ds. J. D. van Gennip	53
Vroegere leden der Gemeente te Amsterdam	53
" " " " " 's Gravenhage	54, 55
Beschuldiging tegen den Leeraar der Gemeente te Rotterdam	56
" " " Ds. Proosdij te Dordrecht	56
De Gemeenten te Loosdrecht	57
R. Wildeboer	57
W. H. de Lange	57
Herdruk van het Kerkelijk Handboekje	57
Het in orde brengen der notulen	58
Circulaire en plaats voor de eerstvolgende Synode	58
Kosten der Vergadering	58
Sluiting	58

